

Motieven en middelen voor macht en medezeggenschap

Een vergelijkend casusonderzoek naar de redenen voor participerende burgers om mee te willen en kunnen doen op verschillende niveaus van participatie

Tom Geukemeijer

Studentnummer: 499807

Woordenaantal: 20.066

Juli 2022

Dr. Jitske van Popering-Verkerk, scriptiebegeleider

MSc Beleid en Politiek, Erasmus School of Social and Behavioral Sciences

In samenwerking met

Tom Radstaak, stagebegeleider

Tom Schuurmans, stagebegeleider

Directie Participatie

Kennisknooppunt Participatie

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Voorwoord

De afronding van dit scriptieonderzoek markeert het eindpunt van twee periodes. In de eerste plaats vormt dit het slotstuk van mijn MSc Beleid en Politiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast is het de climax van mijn stageperiode bij het Kennisknooppunt Participatie van de Directie Participatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Daarom wil ik om te beginnen alle docenten van mijn master en collega's van de Directie Participatie en in het bijzonder Kennisknooppunt bedanken voor het afgelopen leerzame (half)jaar. In het bijzonder wil ik Tom Schuurmans als stagebegeleider bedanken voor zijn prettige supervisie waarmee hij mij het afgelopen half jaar door mijn stage heen geloodst heeft en klaar stond wanneer nodig. Daarnaast wil ik Tom Radstaak bedanken als een tweede stagebegeleider en meelezer met dit scriptieonderzoek. Veelvuldig heeft hij mij van nuttig advies kunnen voorzien, waarvoor dank!

Ook wil ik Jitske, mijn scriptiebegeleider vanuit de Erasmus Universiteit bedanken voor haar feedback en de tijd die ze, ook buiten de reguliere scriptiekringmomenten om, besteedde om mee te helpen of door het beantwoorden van kleine vragen via de mail verder op weg te helpen. Daarbij wil ik ook de twee mede-studenten uit mijn scriptiekring bedanken voor hun ommets van tijd tot tijd.

Daarnaast wil ik alle contactpersonen en respondenten van de drie casussen bedanken voor hun hulp, input en tijd die ze vrijmaakten om mij te woord te staan of verder te helpen. Het was erg interessant om kennis te maken met deze drie bijzondere casussen. Ook iedereen met wie ik gesprekken heb gevoerd, van casussen die het niet zijn geworden tot korte feedbackmomenten, wil ik bedanken voor hun tijd en hulp.

Tot slot, wil ik mijn familie en vrienden, in het bijzonder mijn vriendin en ouders, bedanken voor hun steun en te laten zien dat er ook een wereld buiten een scriptie bestaat. Dan rest mij niets anders dan de lezer, die nu dit document voor zich heeft, veel leesplezier te wensen!

Samenvatting

Burgerparticipatie heeft in de afgelopen decennia een steeds belangrijkere positie in het Nederlandse democratische bestel verworven. Inmiddels is ook een verscheidenheid aan vormen van participatie in opkomst, waarbij klassiekere vormen van participatie, zoals door de overheid geïnitieerde inspraakavonden, aangevuld worden met burgerinitiatieven die de overheid uitdagen. Bovendien is er recentelijk in het Nederlandse politieke, bestuurskundige en academische landschap steeds meer aandacht voor de *empowerment* van burgers om te participeren en richt onderzoek zich op de redenen waarom sommige burgers wel en andere burgers niet willen of kunnen participeren.

Ook het Kennisknooppunt Participatie (KKP) in samenwerking met de EUR heeft een *empowerment framework* ontwikkeld om te onderzoeken waarom burgers willen, kunnen en mogen participeren. Hoewel dit onderwerp al veel bestudeerd is, ontbreekt nog inzicht in de verschillen in deze motieven en middelen per niveau of vorm van participatie. Dit scriptieonderzoek, dat onderdeel vormt van een afstudeerstage bij het KKP, heeft zich daarom ten doel gesteld om dit *empowerment* model te verdiepen door het beantwoorden van de onderzoeksvraag welke factoren ertoe leiden dat burgers willen en kunnen participeren en in hoeverre de aanwezigheid van die factoren verschilt per niveau van participatie.

Hiervoor is in de eerste plaats de bestaande wetenschappelijke literatuur bestudeerd om inzicht te verkrijgen in de verschillende niveaus van participatie en de redenen van burgers om te kunnen en willen participeren. Op basis van de verschillende classificaties van participatieniveaus, worden de drie niveaus meedenken, meebepalen en zelforganisatie gehanteerd. Vijf vormen van motivatie om te participeren werden gevonden, te weten het *common good* motief, het belang dat de participant hecht aan participatie, de verwachtingen van het participatieproces die de participant hanteert, een sociaal motief en het ervaren van participeren als uitoefening van een burgerlijke plicht. Ook zijn er vier typen middelen gedefinieerd waar participanten uit kunnen putten, namelijk sociaal, cultureel en economisch kapitaal en tijd. Deze variabelen zijn daarna verder geoperationaliseerd.

Daarna is een vergelijkend casusonderzoek opgezet, waarbij drie casussen van een participatieproces zijn geselecteerd: de Meanderende Maas tussen Ravenstein en Lith, het Singelpark in Leiden en Stichting WIJD in Deventer. Deze casussen bevinden zich in het domein ruimtelijke inrichting en op schaalniveau lokaal tot regionaal, maar verschillen op het niveau van participatie. Voor de dataverzameling zijn semigestructureerde interviews gehouden met achttien participerende burgers, verdeeld over de drie casussen. Hierbij is een *topic list* gehanteerd op basis van de variabelen uit de literatuur. Daarna zijn de transcripties van de interviews gecodeerd in atlas.ti, zowel aan de hand van codes op basis van de literatuur als door middel van open codering.

Vervolgens zijn eerst de resultaten per casus geanalyseerd, gevolgd door een vergelijking van de resultaten tussen de verschillende casussen. Hieruit bleek dat veel factoren overeenkwamen op alle niveaus van participatie. Voor de motivatie van participanten speelden drie aspecten een belangrijke rol, namelijk eigenaarschap over het vraagstuk in kwestie, een wens om de eigen leefomgeving te verbeteren en de verwachtingen competent genoeg te zijn om bij te kunnen dragen aan het proces en dat vervolgens participatie ook tot resultaten leidt. Wat betreft de redenen dat

participanten kunnen participeren kwamen cultureel kapitaal en de vorm van sociaal kapitaal die verband houdt met steun ondervinden van buurtgenoten in alle casussen naar voren.

Er bestonden echter ook verschillen tussen de diverse niveaus van participaties, die op drie hoofdlijnen kunnen worden ingedeeld. Ten eerste waren de uitvoerders in Leiden ten opzichte van de andere vormen van participatie een vreemde eend in de bijt. Uitsluitend voor deze groep was het opdoen van sociale contacten een belangrijke reden om te participeren. Ook gaven respondenten uit deze groep als enige expliciet aan de taak als ‘leuk’ te ervaren. Tegelijkertijd was dit de enige groep die niet zozeer beschikte over een groot netwerk of veel contact met buurtgenoten of ambtenaren en politici van de verantwoordelijke overheid.

Ten tweede viel het verschil tussen meedenkers en uitvoerders enerzijds en initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden anderzijds op. Meedenkers en groenbeheervrijwilligers, niveaus van participatie met minder medezeggenschap, hadden relatief weinig eerdere ervaring met participatie als burger. Initiatiefnemers en bestuursleden van bewonersinitiatieven daarentegen beschikten over veel meer ervaring met participatie, waarbij ervaring met overheidsgeïnitieerde participatie overwegend negatief was, terwijl ze positiever terugblikten op eerdere ervaringen met burgerinitiatieven. Daarnaast was voor de eerste groep de tijdsinvestering lager en vrijblijvender, terwijl de tweede groep juist meer tijd investeerde in het proces en dit ook meer als een verplichting ervaarde.

Tot slot was er een verschil tussen meedenkers enerzijds en initiatiefnemers en bestuursleden anderzijds. De eerste groep participeerde veelal om een persoonlijk belang te behartigen, in tegenstelling tot de tweede groep, voor wie een algemeen probleem in de leefomgeving de katalysator vormde om actief te worden.

Uit deze resultaten vloeide de conclusie voort dat er dus zowel een aantal overeenkomsten zijn tussen participanten op alle niveaus van participatie als enkele verschillen. In grote lijnen zijn de motieven en middelen van burgers gelijk op elk niveau van participatie, maar er bestaan enkele verschillen, die suggereren dat het type participant per vorm van participatie verschilt. Mede in combinatie met enkele tekortkomingen in dit onderzoek ten aanzien van de casus- en respondentenselectie werden daarom algemene aanbevelingen voor vervolgonderzoek geformuleerd. Eveneens werd tot slot een viertal concrete aanbevelingen opgesteld, gericht aan het KKP om, in lijn met het doel van dit scriptieonderzoek, het *empowerment* model te verdiepen:

1. Onderzoek hoe de factoren om te willen en kunnen participeren zich onderling tot elkaar verhouden en elkaar beïnvloeden.
2. Maak in het *empowerment* model een onderscheid tussen een persoonlijk en een algemeen belang en het verschil in aanwezigheid per participatieniveau.
3. Onderzoek de plek die de houding richting de overheid inneemt binnen de redenen waarom burgers willen participeren in het *empowerment* model.
4. Onderzoek het effect van eerdere ervaringen van burgers met participatie op hun motivatie om in de toekomst te participeren.

Keywords: *participatie, participatieladder, burgerinitiatieven, zelforganisatie, empowerment*

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	ii
Samenvatting	iii
Inhoudsopgave.....	v
Afkortingen	vii
Figuren.....	vii
Tabellen	vii
1 Inleiding	1
1.1 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie.....	2
1.2 Leeswijzer	3
2 Theorie.....	4
2.1 Niveau van participatie.....	4
2.2 <i>Empowerment</i> : dimensies en factoren	7
2.2.1 Dimensie 1: Willen	9
2.2.2 Dimensie 2: Kunnen	11
2.3 Verwachtingen en conceptueel model	13
3 Methodologie.....	15
3.1 Casus- en respondentenselectie	15
3.2 Operationalisering.....	17
3.3 Validiteit, betrouwbaarheid en ethische overwegingen	18
4 Resultaten	20
4.1 De Meanderende Maas en Waterschap Aa en Maas.....	20
4.1.1 Casusbeschrijving	20
4.1.2 Analyse.....	21
Willen.....	21
Kunnen.....	23
4.2 Stichting Vrienden van het Singelpark en de gemeente Leiden.....	23
4.2.1 Casusbeschrijving	23
4.2.2 Analyse.....	25
Willen.....	25

Kunnen.....	27
4.3 Stichting WIJD en de gemeente Deventer	29
4.3.1 Casusbeschrijving	29
4.3.2 Analyse.....	30
Willen.....	30
Kunnen.....	32
4.4 Vergelijking tussen drie casussen.....	33
4.4.1 Verschillen en overeenkomsten bij de dimensie willen	33
4.4.2 Verschillen en overeenkomsten bij de dimensie kunnen	37
4.4.3 Verschillen in <i>empowerment</i> en niveau van participatie	41
5 Conclusie.....	43
5.1 Reflectie	44
5.1.1 Literatuur.....	44
5.1.2 Methodologische tekortkomingen	45
Casuselectie.....	45
Respondenteselectie.....	47
Variabelen en dataverzameling	47
5.1.3 Implicaties	48
Theorie	48
Praktijk	48
5.2 Aanbevelingen.....	48
Bibliografie	51
Bijlagen	59
Bijlage 1: Factoren binnen de dimensies kunnen en willen in het empowerment framework van het KKP en hun wetenschappelijke grondslag.....	59
Bijlage 2: Topic list interviews	60
Bijlage 3: Overzicht respondenten	61
Bijlage 4: Toestemmingsformulier respondenten	62

Afkortingen

ACTIE	Aims and ambitions, Contacts, Talents and time, Institutionalization, Expectations and empathy
CLEAR	Can do, Like to, Enabled to, Asked to, Responded to
CVM	Civic Voluntarism Model
EUR	Erasmus Universiteit Rotterdam
KKP	Kennisknooppunt Participatie
Ministerie van IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
OFL	Overlegorgaan voor de Fysieke Leefomgeving
WIJD	Westelijke IJsseloever Deventer
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Figuren

Figuur 1. Conceptueel model	14
Figuur 2. Het projectgebied Meanderende Maas tussen Ravenstein en Lith	20
Figuur 3. Impressie van het Singelpark	24
Figuur 4. Het areaal Westelijke IJsseloever Deventer en de buurt de Worp	29
Figuur 5. Drie hoofdlijnen in verschillen in empowerment tussen niveaus van participatie	41

Tabellen

Tabel 1. Verschillende classificaties van participatieniveaus in de wetenschappelijke literatuur	5
Tabel 2. Een vergelijking tussen de dimensies van verschillende modellen waarom burgers participeren	8
Tabel 3. Vijf typen van motivatie in dit onderzoek	10
Tabel 4. Vier factoren van de dimensie kunnen in dit onderzoek	12
Tabel 5. Overzicht van de geselecteerde casussen	16
Tabel 6. Operationalisering van de relevante variabelen	17
Tabel 7. Vergelijkende samenvatting van de resultaten van de drie casussen m.b.t. de dimensie willen	35
Tabel 8. Vergelijkende samenvatting van de resultaten van de drie casussen m.b.t. de dimensie kunnen	39
Tabel 9. Overzicht van de verwachtingen zoals geformuleerd in het theoretische hoofdstuk	44

1 Inleiding

Participatie is altijd een belangrijke pijler geweest om het democratisch ideaal te stutten. Om het volk te laten regeren, is het belangrijk dat iedereen kan deelnemen en zijn of haar stem kan laten horen. Naast het traditionele democratische instrument, verkiezingen, wordt een bredere vorm van burgerparticipatie steeds belangrijker (Agger, 2012; Lowndes et al., 2006; Voorberg & Bekkers, 2016). Veel complexe problemen en uitdagingen waar de overheid voor staat, zoals de energietransitie en de stikstofcrisis, kunnen niet uitsluitend door een hiërarchisch en unilateraal opererende overheid opgelost worden (Klijn, 2016). De huidige context van een dalend vertrouwen in de overheid (Engbersen et al., 2021; Krouwel et al., 2021) onderstreept de relevantie van participatie in dit soort dossiers in het bijzonder. Participatie, inspraak en de perspectieven van burgers, bewoners en betrokkenen zijn van cruciaal belang voor het draagvlak en kennis van de lokale context om dergelijke complexe problematiek aan te pakken (Breukers et al., 2020) en leidt ertoe dat burgers meer begrip hebben voor en vertrouwen hebben in het beleid en de overheid (Kuipers, 2021; Michels, 2012).

In de wetenschappelijke literatuur worden verschillende voordelen van een actieve betrokkenheid van burgers bij overheidsdiensten en –besluitvormingsprocessen dan ook veelvuldig aangehaald. Dente et al. (2005) concluderen dat het betrekken van een diversiteit aan stakeholders met uiteenlopende ideeën bijdraagt aan creatievere en innovatievere uitkomsten. Bovendien leidt dit tot een betere weging van de relevante belangen en ideeën (Skelcher & Torfing, 2010) en effectiever beleid (King et al., 1998). Ook voor burgers zelf heeft actieve betrokkenheid bij de totstandkoming van beleid dat hen aangaat positieve gevolgen. In de eerste plaats sluit het beleid beter aan bij hun behoeften (Fung, 2006). Bovendien kan participatie ook leiden tot *empowerment*¹ en persoonlijke ontwikkeling van burgers (Røiseland & Vabo, 2016; Zimmerman & Rappaport, 1988).

Die causale relatie kan echter ook in omgekeerde richting onderzocht worden, om te achterhalen hoe *empowered* burgers überhaupt al moeten zijn alvorens te kunnen participeren. Aangezien er maar een beperkte groep burgers is die participeert en dat deze groep zelden een goede afspiegeling vormt van de relevante populatie (Denters, 2016; Fung, 2006; Hooghe, 2001; Wille, 2001), is dit een prangende vraag die, in het licht van de bovengenoemde voordelen van participatie, zowel in de academische literatuur als in de huidige Nederlandse bestuurlijke context in de schijnwerpers staat. Al in 2012 bood de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) de ministerraad een uitgebreid rapport aan, waarin ze op basis van literatuur en veldwerk analyseert hoe grotere groepen burgers bij beleid betrokken kunnen worden (WRR, 2012). Recenter heeft het Overlegorgaan voor de Fysieke Leefomgeving (OFL) een opzet voor een *empowerment* raamwerk gemaakt om aan de hand daarvan te analyseren waarom burgers al dan niet mee willen of kunnen doen met de energietransitie en het aardgasvrij maken van woonwijken (OFL, 2021). Onderzoeksinstituut DRIFT heeft hier in een breder rapport naar participatie in opdracht van het OFL ook uitgebreid aandacht aan besteed (Beers et al., 2019). Daarnaast doet ook het Kennisknooppunt Participatie (KKP) van de Directie Participatie van het Ministerie van

---

¹ In deze scriptie worden alle Engelse woorden die minder gebruikelijk of (nog) niet ingeburgerd zijn in de Nederlandse taal, gecursiveerd, met uitzondering van de Engelstalige citaten uit de literatuur.

Infrastructuur en Waterstaat (IenW) hier veelvuldig onderzoek naar. In samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) werkt het KKP aan de ontwikkeling van een *empowerment framework*, vergelijkbaar met die van het OFL, bestaande uit drie dimensies: kunnen, willen en mogen burgers participeren?

Deze scriptie bouwt voort op dit *framework* en stelt zich ten doel om het te verdiepen. Er is namelijk nog weinig kennis over hoe deze dimensies zich verhouden tot verschillende vormen en niveaus van participatie in de praktijk. Dit roept de vraag op of de redenen voor burgers om te willen en kunnen participeren verschillen of overeenkomen per participatieniveau. Het is bijvoorbeeld nog onduidelijk of het type burgers dat deelneemt aan een participatieproces vergelijkbaar is bij elke vorm van participatie, of dat er op elk niveau van participatie een ander type burgers qua motieven en middelen actief is. Dit onderzoek poogt dan ook een brug te slaan tussen twee terreinen uit de participatieliteratuur; enerzijds de redenen waarom burgers al dan niet participeren en anderzijds de verschillende niveaus van participatie, voortgekomen uit en verder ontwikkeld op basis van het toonaangevende werk van Arnstein (1969). De link hiertussen is vooralsnog onderbelicht en deze scriptie beoogt dit te onderzoeken door de volgende vraag te beantwoorden: *welke factoren leiden ertoe dat burgers willen en kunnen participeren en in hoeverre verschilt de aanwezigheid van die factoren per niveau van participatie?*

Om uiteindelijk een antwoord op deze onderzoeksvraag te kunnen formuleren, wordt een vergelijkend casuonderzoek uitgevoerd en interviews met burgers uit elk van deze drie casussen uitgevoerd. Ook worden de volgende deelvragen in deze scriptie behandeld:

1. Welke niveaus van participatie en redenen om te willen en kunnen participeren zijn er op basis van de wetenschappelijke literatuur te onderscheiden?
2. Waarom willen en kunnen burgers participeren op elk afzonderlijk niveau van participatie?
3. Welke overeenkomsten en verschillen bestaan er in de redenen voor burgers om te willen en kunnen participeren op verschillende participatieniveaus?
4. Hoe kan het *empowerment framework* verder uitgewerkt worden om rekening te houden met hoe de twee dimensies, willen en kunnen, zich verhouden tot de drie verschillende niveaus van participatie?

1.1 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is tweeledig. Enerzijds koppelt dit onderzoek twee afzonderlijke onderwerpen uit de participatieliteratuur; het niveau van participatie en de redenen voor mensen om te participeren. Daarmee slaat het een brug die goeddeels nog onbesproken is gebleven in wetenschappelijke studies tot nu toe. Anderzijds beoogt dit onderzoek om de huidige inzichten over de factoren die burgers motiveren en in staat stellen te participeren verder te verdiepen en gedetailleerder uit te pluizen op het niveau van participatie en op deze wijze bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van het *empowerment framework* van het KKP en de EUR.

In zijn boek *The Public and its Problems* stelt de filosoof John Dewey (1970) dat degene die de schoen draagt beter weet wanneer en waar die wringt dan de schoenmaker. Hiermee onderstreept hij het maatschappelijk belang van de betrokkenheid en zeggenschap van ‘gewone’ burgers, die de

uitwerking van beleid dagelijks aan den lijve ondervinden, ten opzichte van technocratische beleidsmaker. Echter, er is maar een beperkte groep die participeert en deze groep is niet representatief voor de bevolking (Denters, 2016; Fung, 2006). Dit vormt mogelijk een bedreiging voor de voordelen van participatie uit Dewey's analyse. Het heeft namelijk geen zin dat degene die voelt dat de schoen wringt, niet de schoenmaker kan of wil bereiken om de schoen aan te passen. Om ook deze mensen te betrekken bij de totstandkoming van beleid is het belangrijk om te begrijpen wat burgers moeten kunnen en willen om te participeren, of in de woorden van Van Eijk & Steen (2013, p. 73): “[i]nzicht in individuele kenmerken van burgers die al wel hebben besloten actief deel te nemen, kan helpen bij het vinden van de juiste terminologie om ook hen die nu nog aan de zijlijn staan te mobiliseren.” De maatschappelijke relevantie van deze scriptie ligt in het creëren van meer inzicht in de individuele kenmerken van deze burgers, door de overeenkomsten en verschillen in deze kenmerken op verschillende niveaus van participatie te onderzoeken.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 vormt een literatuuronderzoek, waarin eerst de verschillende niveaus en vormen van participatie die de wetenschappelijke literatuur heeft geïdentificeerd aan bod komen. Vervolgens wordt geïnventariseerd welke redenen voor burgers om te willen en te kunnen participeren er in de academische literatuur besproken worden. Het hoofdstuk wordt afgerond met een conceptueel model en de formulering van enkele verwachtingen van de empirie.

Hoofdstuk 3 behandelt de onderzoeksopzet en de methodologische overwegingen. De methode voor dataverzameling, de casus- en respondentenselectie en de operationalisering van de variabelen worden besproken. Tot slot wordt er ingegaan op de validiteit, betrouwbaarheid en een ethische handelwijze ten aanzien van het onderzoek.

In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd en geanalyseerd. Deze worden eerst per casus besproken, waarbij telkens elke specifieke casus eerst beschreven en ingeleid wordt om vervolgens de resultaten voor die casus te behandelen. Dit hoofdstuk sluit af met een vergelijking van de resultaten tussen de drie casussen en het identificeren van drie hoofdlijnen waarop *empowerment* per participatievorm verschilt.

Hoofdstuk 5 vormt het slot van deze scriptie, waarin er conclusies getrokken worden uit de resultaten ter beantwoording van de hoofdvraag. Ook wordt er geëvalueerd of de in hoofdstuk 2 geformuleerde verwachtingen stroken met de resultaten van het onderzoek. Vervolgens worden in de reflectie het onderzoek en de resultaten geduid binnen het bredere kader van de bestaande wetenschappelijke literatuur, waarna gereflecteerd wordt op de methodologische tekortkomingen en de implicaties van dit scriptieonderzoek en hieruit voortvloeiende aanbevelingen voor vervolgonderzoek. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt deze scriptie afgesloten met een aantal aanbevelingen aan het KKP om het *empowerment* model te verdiepen.

2 Theorie

In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij theorieën over verschillende participatieniveaus. In het tweede deel wordt de theorie over factoren waarom burgers willen of kunnen participeren bestudeerd. In het derde deel van dit hoofdstukken worden deze twee delen theorie samengevoegd met als doel enkele concrete verwachtingen te formuleren en een conceptueel model van de relevante variabelen te schetsen. Het is echter nuttig om eerst het concept participatie te definiëren.

Participatie verwijst in bestuurskundig onderzoek naar de betrokkenheid van burgers bij besluitvorming over voor hen relevante onderwerpen (Durman, 2020). In veel studies wordt vooral gefocust op bepaalde aspecten van betrokkenheid die verband houden met verkiezingen, zoals stemmen en, zeker in de Amerikaanse context, het bijdragen en doneren aan politieke campagnes (Ekman & Amnå, 2012), zie bijvoorbeeld de klassieke en veelgeciteerde definitie van Verba & Nie (1972, p. 2): “activities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of government personnel and/or the action they take”. Terwijl bij deze en veel andere definities voornamelijk vormen van participatie aan de representatieve democratie centraal staan, legt deze scriptie zich juist toe op de participatieve democratie, waarbij burgers op een bepaalde manier tijdens de besluitvorming of uitvoering van beleid betrokken zijn en zeggenschap hebben (Boje, 2021; Callahan, 2007). Daarmee verwijst participatie in deze scriptie naar de samenwerking tussen overheid en burgers gedurende de besluitvorming over of beheer van publieke kwesties of diensten. Dit komt beter en uitdrukkelijker naar voren in de definitie die Visser et al. (2019, p. 4) hanteren en die een synthese is van de definities van Luyet et al. (2012) en Reed (2008): “participatie is een proces waarbij individuen, groepen en organisaties invloed uitoefenen op en controle delen over collectieve vraagstukken, beslissingen of diensten die hen aangaan”. Bovendien ligt de nadruk in deze definitie meer op het proces in plaats van de uitkomst. Dit is in lijn met de focus van deze scriptie. Om die redenen wordt deze definitie van participatie overgenomen in dit onderzoek, met de toevoeging dat het woord ‘organisaties’ in ieder geval een overheidsinstantie betreft.

2.1 Niveau van participatie

In haar invloedrijke werk deelde Arnstein (1969) de verschillende vormen van participatie in op een ladder bestaande uit acht treden, waarbij elk niveau hoger op de ladder verwees naar meer invloed en zeggenschap voor burgers in het participatieproces. Hoewel dit artikel het fundament vormde voor latere studies naar participatieniveaus, heeft het in de loop der jaren de kritiek gekregen dat de gehanteerde classificatie zowel te normatief – Arnsteins hoogste trede, *citizen control*, strookt niet met de huidige *governance*-benadering waarbij burger en overheid samenwerken in partnerschappen (Aulich, 2009) – als achterhaald is. De theorie heeft zich namelijk in de afgelopen decennia verder ontwikkeld (Fung, 2006). In tabel 1 is een overzicht te vinden van de ontwikkeling van de literatuur op dit vlak en hoe de verschillende classificaties door de decennia heen zich tot elkaar verhouden.

Tabel 1. Verschillende classificaties van participatieniveaus in de wetenschappelijke literatuur. De definities komen per niveau per classificatie niet 100% overeen met elkaar, maar indien ze zeer sterke overeenkomsten vertonen, zijn ze in dezelfde rij in de tabel gepresenteerd.

Arnstein (1969)	Potapchuk (1991)	Edelenbos & Monnikhof (2001)	Bruns (2003)	Skelcher & Torfing (2010)	IAP2 (2018)	Visser et al. (2019)
			<i>Enable</i>			Zelforganisatie
			<i>Advise</i>			
			<i>Establish autonomy</i>			
					<i>Empower</i>	
<i>Delegated Power</i>	<i>Government delegates decision to others</i>		<i>Delegate authority</i>			
<i>Partnership</i>	<i>Government works with a representative group and they jointly decide</i>	Meebeslissen	<i>Partner</i>	<i>Interactive dialogue through governance networks</i>	<i>Collaborate</i>	Meebepalen
<i>Placation</i>		Coproduceren	<i>Collaborate</i>			
					<i>Involve</i>	
<i>Consultation</i>	<i>Government consults with individuals and decides</i>	Adviseren	<i>Consult</i>	<i>Policy exploration through deliberative forums</i>	<i>Consult</i>	Meedenken
	<i>Governments consults with a representative group and decides</i>	Consulteren		<i>Opinion seeking through public consultation</i>		
<i>Informing</i>		Informeren	<i>Inform</i>	<i>Data gathering through public surveys</i>		Meeweten
<i>Therapy</i>						
<i>Manipulation</i>						
	<i>Government decides</i>					

Hierbij springt in het oog dat er twee niveaus van participatie in elk van de zeven classificaties in een vergelijkbare vorm voorkomen: het niveau waarbij de burger door de overheid wordt geraadpleegd en het niveau waarbij de burger samen met de overheid beslist. Bovendien wordt er in het afgelopen decennium in de wetenschappelijke literatuur geobserveerd dat er, wat betreft samenwerking tussen overheid en burgers, een fundamenteel onderscheid gemaakt kan worden tussen samenwerking geïnitieerd vanuit de overheid of vanuit de burger (Røiseland & Vabo, 2016). In het eerste geval is er sprake van een meer traditionele vorm van participatie, waarbij de overheid burgers uitnodigt voor inspraak. Initiatief vanuit de burger, aan de andere kant, is een nieuwere vorm van samenwerking die de afgelopen decennia in opkomst is (Edelenbos, 2019). In hun classificatie van participatieniveaus betrekken Visser en collega's (2019) zowel die twee niveaus van participatie die in elk van de zeven classificaties voorkomen (Tabel 1) als het concept zelforganisatie, ofwel door de burger geïnitieerde samenwerking. Om die redenen wordt hun classificatie gehanteerd in dit onderzoek. In deze indeling presenteren zij vier afgebakende en duidelijke verschillende vormen van participatie – namelijk meeweten, meedenken, meebepalen en zelforganisatie – die bovendien, in tegenstelling tot sommige participatieniveaus van Arnstein, relevant zijn voor de Nederlandse context, waarin dit onderzoek plaatsvindt. De auteurs maken echter wel de kanttekening dat meeweten eigenlijk niet als een vorm van participatie beschouwd kan worden, omdat de burger slechts geïnformeerd wordt (Visser et al., 2019). Om die reden wordt deze vorm ook niet meegenomen in dit onderzoek en wordt uitsluitend gekeken naar meedenken, meebepalen en zelforganisatie.

Bij de vorm 'meedenken' worden burgers uitgenodigd om mee "te denken over of te werken aan [een] vraagstuk, besluit of dienst" (Visser et al., 2019, p. 5). In tabel 1 is goed te zien dat meedenken bestaat uit meerdere componenten op basis van andere classificaties: burgers worden geraadpleegd (Arnstein, 1969; Bruns, 2003; IAP2, 2018; Potapchuk, 1991; Skelcher & Torfing, 2010) en hebben ook een adviserende rol (Edelenbos & Monnikhof, 2001). Burgers mogen tevens meewerken aan een besluit, maar het uiteindelijke mandaat blijft bij de overheid liggen (Skelcher & Torfing, 2010). Daarom wordt in dit onderzoek de afbakening van Visser et al. (2019) geïntegreerd met de definities van de overeenkomstige niveaus van raadplegen en adviseren in de participatieladder van Edelenbos & Monnikhof (2001, p. 242) tot de volgende definitie: 'politiek en bestuur stellen een agenda samen, waarbij burgers mogen meedenken over en meewerken aan het opstellen van probleemdefinities en (de implementatie van) mogelijke oplossingen, terwijl de politiek het recht behoudt éézijdig af te wijken van deze inbreng en in plaats daarvan haar eigen besluiten te nemen'. Hierbij zijn een paar elementen van belang. Ten eerste ligt het initiatief bij de politiek. Daarnaast is de rol van burger primair die van meedenker en brainstormer. Tot slot kan het altijd zo zijn dat de politiek de inbreng van de burger naast zich neerlegt.

Het tweede niveau van participatie in dit onderzoek is 'meebepalen', gedefinieerd door Visser et al. (2019, p. 5) als "[v]anuit gedeeld eigenaarschap werken aan een vraagstuk, besluit of dienst". Door andere, Engelstalige auteurs wordt dit ook wel *partnership* genoemd (Arnstein, 1969; Bruns, 2003), waarbij de politiek, burgers en andere stakeholders partners zijn in een netwerk, dat gezamenlijk verantwoordelijk is voor de besluitvorming. Visser et al. (2019) benadrukken dat dat wezenlijk anders is dan meedenken, ditmaal ligt misschien het initiatief nog steeds bij de overheid, maar het eigenaarschap is verdeeld over de overheid en andere partijen, waaronder burgers.

Verschillende definities van Visser et al. (2019, p. 28), Bruns (2003, p. 14) en Skelcher & Torfing (2010, p. 81) worden in dit onderzoek gecombineerd tot de volgende definitie: ‘overheid, burgers en andere betrokkenen werken vanuit gedeeld eigenaarschap samen aan een vraagstuk, besluit of dienst bij het definiëren van problemen, het aandragen van oplossingen en het implementeren van besluiten, waarbij beslissingen gezamenlijk genomen worden’. Relevante aspecten van deze definitie zijn het gedeelde eigenaarschap en het gezamenlijk nemen van beslissingen door overheid en burgers en het feit dat dit van toepassing is op alle relevante onderdelen van het besluitvormingsproces, te weten de probleemdefinitie, werken aan oplossingen en de implementatie ervan.

Het derde participatieniveau behelst zelforganisatie. In dit onderzoek worden de definities van Denters (2016) en Bakker et al. (2012) gecombineerd. Beide studies gebruiken in hun definities de volgende elementen: het project heeft als doel een algemeen belang te dienen of in collectieve diensten of goederen te voorzien en burgers besluiten zelf over de doelen en middelen van het project. Denters (2016) benoemt daarbij expliciet dat het door een groep burgers wordt geïnitieerd en dat burgers ook actief participeren in de implementatiefase, terwijl Bakker et al. (2012) benadrukken dat de overheid een ondersteunende en faciliterende rol heeft. Een synthese van beide definities leidt tot de gehanteerde definitie in dit onderzoek: ‘een project, door een groep burgers geïnitieerd, met als doel een algemeen belang te dienen of in collectieve diensten of goederen te voorzien, waarbij burgers zelf besluiten over doelen en middelen van het project en/of actief participeren in de implementatie van het project, waarbij de overheid een ondersteunende of faciliterende rol aanneemt’. Brandsen (2016) vergelijkt zelforganisatie met de achtste en hoogste trede op Arnstein’s ladder, maar bekritiseert de nadruk die Arnstein legt op het aspect macht bij een door burgers geïnitieerd en georganiseerd project. Een andere observatie die hij benoemt, is het feit dat zelforganisatie in veel classificaties niet voorkomt, maar vervangen wordt door een hoge mate van ‘meebeslissen’ (Brandsen, 2016). Dit spreekt wederom in het voordeel van de classificatie van Visser en collega’s, waar een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen meedenken met de overheid als initiator en zelforganisatie, waarbij het initiatief vanuit de burger komt.²

2.2 Empowerment: dimensies en factoren

In de loop der jaren zijn er in de wetenschappelijke literatuur verschillende modellen ontwikkeld om te verklaren waarom burgers wel of niet participeren. In hun *Civic Voluntarism Model* (CVM) onderscheiden Verba et al. (1995) drie componenten. In de eerste plaats hangt participatie af van iemands middelen, die zij onderverdelen in tijd, geld en organisatorische en communicatieve vaardigheden. De tweede component noemen de auteurs betrokkenheid, waarbij ze bestudeerden welke sociologische factoren ervoor zorgen dat iemand wel of niet gemotiveerd is om te participeren. Een derde factor van belang wordt beschreven als rekrutering; de mate waarin burgers al dan niet persoonlijk werden uitgenodigd om te participeren.

Lowndes et al. (2006) werken deze factoren verder uit in hun *CLEAR-framework*, waarin zij twee extra componenten toevoegen, namelijk of iemand in staat gesteld wordt om te participeren

---

² Het niveau meebepalen bevindt zich hier tussenin. Bij dit niveau kan het initiatief ofwel vanuit burgers ofwel vanuit de overheid komen.

en of het duidelijk is voor participanten wat er met hun inbreng gedaan wordt. CLEAR is een acroniem voor vijf voorwaarden waaraan voldaan moet worden zodat iemand kan participeren: *can do, like to, enabled to, asked to* en *responded to*. Denters (2016) borduurt hierop voort in zijn ACTIE-model, eveneens een acroniem: *aims and ambitions, contacts, talents and time, institutionalization* en *expectations and empathy*.³ Dit *framework* ligt grotendeels in lijn met het CLEAR-model, maar legt extra nadruk op het belang van een sociaal netwerk, de procedures om initiatieven te institutionaliseren en zowel de verwachtingen van burgers richting de overheid als empathie vanuit de overheid met de behoeften van participanten.

Ook het KKP is bezig met het ontwikkelen van een model om te begrijpen welke factoren van invloed zijn op de mate waarin burgers *empowered* zijn en kunnen worden om te participeren. Op basis van literatuur uit de politicologie en sociale psychologie definiëren Avelino et al. (2020, p. 957) *empowerment* als “the process through which actors gain the capacity to mobilize resources to achieve a goal”. Het in deze definitie beschreven proces bestaat uit twee elementen: “actors gaining (1) access to resources and (2) the capacity and willingness to mobilize resources to achieve their goal” (Avelino et al., 2020, p. 957). Overeenkomstig met deze definitie en het *Civic Voluntarism Model* van Verba et al. (1995) onderscheidt dit *empowerment framework* van het KKP drie dimensies die beïnvloeden of iemand participeert; welke factoren zorgen ervoor dat burgers willen, kunnen en mogen participeren (Tabel 2).

Tabel 2. Een vergelijking tussen de dimensies van verschillende modellen waarom burgers participeren

Verba et al. (1995) CVM	Lowndes et al. (2006) CLEAR	Denters (2016) ACTIE	KKP <i>empowerment framework</i>
Middelen	<i>Can do</i> <i>Enabled to</i>	<i>Contacts</i> <i>Talents and Time</i>	Kunnen
Betrokkenheid	<i>Like to</i> <i>Responded to</i>	<i>Aims and ambitions</i>	Willen
Rekrutering	<i>Asked to</i>	<i>Institutionalization</i> <i>Expectations and</i> <i>Empathy</i>	Mogen

De eerste twee dimensies van dit KKP *empowerment* model focussen op de factoren die bij burgers zelf aanwezig zijn, door te analyseren over welke motivaties en middelen ze beschikken. Bij de derde dimensie, mogen, spelen ook de overheid en ambtenaren een rol. In dit onderzoek worden deze dimensies in verhouding tot verschillende niveaus van participatie geanalyseerd. Aangezien het

³ Zie ook Denters, Bakker, et al. (2013) voor een Nederlandse vertaling van dit acroniem: Animo, Contacten, Toerusting, Inbedding en Empathie.

niveau van participatie per definitie gevolgen heeft voor de mate waarin burgers mogen participeren, hangt deze derde dimensie, mogen, bij voorbaat te sterk samen met het niveau van participatie en wordt daarom niet meegenomen in deze scriptie. Dit onderzoek richt zich dus uitsluitend op de eerste twee dimensies, willen en kunnen, in verhouding tot verschillende participatieniveaus.

In de volgende paragrafen worden elk van deze twee dimensies van dit *framework* verder uitgewerkt en onderbouwd met bevindingen uit de wetenschappelijke literatuur. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat in deze scriptie de twee dimensies van *empowerment* uit het raamwerk van het KKP en de definitie van Avelino et al (2020) gehanteerd worden, kunnen en willen. De concrete invulling en operationalisering van de factoren binnen deze twee dimensies is echter niet rechtstreeks overgenomen uit het *empowerment* model van het KKP⁴, maar het gevolg van een eigen, breder literatuuronderzoek. Door de blik op de stand van zaken ten aanzien van de motieven en middelen van participerende burgers volgens de wetenschappelijke literatuur, draagt deze scriptie bij aan verdere theorievorming en de verdieping van het *empowerment framework* van het KKP.

2.2.1 Dimensie 1: Willen

Alford (2002) onderscheidt drie verschillende typen motivaties om te participeren, van intrinsieke, sociale of expressieve aard. Die laatste categorie verwijst naar het gevoel van voldoening om anderen of de buurt te helpen, vergelijkbaar met wat Gustafson & Hertting (2017, pp. 538, 543) als “common good motives” betitelen. Dit hangt sterk samen met andere redenen die mensen motiveren om te participeren, zoals een gevoel van altruïsme (Agger, 2012; Wandersman et al., 1987) en de wens een bijdrage te leveren aan de eigen omgeving en buurt (Manzo & Perkins, 2006; Voorberg, 2017).

Een vorm van intrinsieke motivatie bestaat uit de perceptie van burgers dat participatie van belang is (Aladalah et al., 2015; Thomas & Velthouse, 1990). Pestoff (2012) observeert dat dit belang, in de Engelstalige literatuur *salience* genoemd, toeneemt naargelang het vraagstuk in kwestie meer impact heeft op iemands leven. In het verlengde hiervan ligt de constatering dat belang hechten aan medezeggenschap kan ontstaan wanneer een burger het idee heeft dat er een probleem bestaat dat door participatie opgelost kan worden (Bakker et al., 2012; Foster-Fishman et al., 2009; Wandersman et al., 1987). Naarmate het probleem in kwestie als urgenter wordt ervaren, zal de burger eerder geneigd zijn tijd en energie te investeren in het participatieproces (van Eijk & Steen, 2016).

Echter, om als burger de stap te maken van de perceptie van een probleem naar actieve participatie is vertrouwen in de eigen competenties en geloof dat participatie ook leidt tot resultaten en verandering cruciaal (Adamson & Bromiley, 2013; Aladalah et al., 2015; Craig & Maggiotto, 1982; Foster-Fishman et al., 2009; Lowndes et al., 2006; Zimmerman & Rappaport, 1988). In de Engelstalige literatuur wordt dit aangeduid met het begrip *efficacy* (van Eijk & Steen, 2016), waarbij *internal efficacy* of de *self-efficacy expectation* verwijst naar de mate waarin de burger zich voldoende competent acht om op een zinvolle manier deel te nemen en bij te dragen aan een participatieproces,

---

⁴ Voor een weergave van de oorspronkelijke factoren binnen de dimensies willen en kunnen in het *empowerment* model van het KKP, zie bijlage 1.

terwijl *external efficacy* of de *outcome expectation* te maken heeft met de perceptie van de burger dat er door het participatieproces ook resultaten geboekt zullen worden (Bandura, 1986; Craig et al., 1990; van Eijk & Steen, 2013). Dit is een relevant onderscheid. Een burger die *empowered* is, kan zich wel competent achten, maar hoeft niet per se te geloven dat dit ook tot resultaten leidt (Aladalah et al., 2015; Conger & Kanungo, 1988). Deze tweede vorm van *efficacy* is bovendien deels een resultante van eerdere ervaringen van een burger met de overheid of vergelijkbare participatieprocessen in kwestie (Halvorsen, 2003; van Eijk & Steen, 2013). Bovaird & Loeffler (2016) vatten deze twee elementen samen in de term *self-efficacy*, het geloof dat iemand heeft dat hij/zij het verschil kan maken. Dit gevoel van impact vormt, samen met het belang dat iemand aan de activiteit in kwestie hecht, een bron van intrinsieke motivatie om een activiteit, in dit geval participatie, te ondernemen (Avelino, 2009; Thomas & Velthouse, 1990).

De derde vorm van motivatie die Alford (2002) identificeert, een sociaal motief, manifesteert zich op verschillende manieren. In de eerste plaats kunnen mensen gemotiveerd zijn om te participeren om zo sociale contacten op te doen (Alford, 2002). Daarnaast kan het gevoel onderdeel uit te maken van een gemeenschap ook leiden tot een hogere participatiebereidheid (Lowndes et al., 2006). Dit is verwant aan een gevoel van eigenaarschap over het vraagstuk in kwestie (Agger, 2012; Skelcher & Torfing, 2010). Tot slot observeren Foster-Fishman et al. (2009) dat men participeren als de norm of gewenst gedrag gaat beschouwen, indien men vertoeft in een omgeving met veel actieve burgers.

Gelieerd aan het sociale aspect en aan de intrinsieke motivatie is het idee dat burgers eveneens participeren omdat ze het zien als een vervulling van hun burgerlijke plicht (Bakker et al., 2012; Denters, 2016; Zimmerman & Rappaport, 1988). Tenslotte zouden ook nog financiële en materiële beloningen een rol kunnen spelen, maar Voorberg et al. (2018) suggereren dat die de participatiebereidheid nauwelijks verhogen. Hoewel dit onderzoek om een heel gedetailleerd project ging, waarvan het onduidelijk is hoe de uitkomsten te generaliseren zijn naar andere participatieprojecten, komen dit soort motivatoren nauwelijks terug in de literatuur en worden daarom niet meegenomen in dit onderzoek.

In dit onderzoek worden bovenstaande vormen van motivatie gegroepeerd in een vijftal typen van motivatie die ertoe leiden dat burgers al dan niet willen participeren. Een overzicht hiervan is te vinden in tabel 3.

Tabel 3. Vijf typen van motivatie in dit onderzoek

Motief	Uitwerking	Bronnen
<i>Common good</i> motief <i>WCG</i>	Anderen en/of de buurt willen helpen en daar een gevoel van voldoening van krijgen	Gustafson & Hertting (2017) Agger (2012) Wandersman et al. (1987)
Belang van participatie <i>WBL</i>	Perceptie dat participatie van belang is	Aladalah et al. (2015) Thomas & Velthouse (1990) Pestoff (2012)

	Perceptie dat er een probleem bestaat dat opgelost dient te worden	Bakker et al. (2012) Foster-Fishman et al. (2009) Wandersman et al. (1987) Van Eijk & Steen (2016)
Verwachtingen <i>WVW</i>	Verwachting burger dat hij/zij voldoende competent is om te participeren en dat participatie vervolgens ook leidt tot resultaten en verandering	Adamson & Bromiley (2013) Aladalah et al. (2015) Craig & Maggiotto (1982) Foster-Fishman et al. (2009) Lowndes et al. (2006) Zimmerman & Rappaport (1988) Bovaird & Loeffler (2016)
	Eerdere ervaringen van burgers met participatieprocessen	Halvorsen (2003) Van Eijk & Steen (2013)
Sociaal motief <i>WSO</i>	Participeren om sociale contacten op te doen	Alford (2002)
	Gemeenschapsgevoel en gevoel van eigenaarschap over het vraagstuk	Lowndes et al. (2006) Agger (2012) Skelcher & Torfing (2010)
	Participatie als norm overnemen van andere actieve buurtbewoners	Foster-Fishman et al. (2009)
Burgerlijke plicht <i>WBU</i>	Participeren zien als vervullen van burgerlijke plicht	Bakker et al. (2012) Denters (2016) Zimmerman & Rappaport (1988)

2.2.2 Dimensie 2: Kunnen

Naast de wil om te participeren, moeten burgers ook kunnen participeren. Veel studies benoemen dat bepaalde kennis en vaardigheden hiervoor nodig zijn. Naarmate burgers meer theoretisch opgeleid⁵ zijn, versterkt dit hun mogelijkheden om te participeren (Hooghe, 2001; Lowndes et al., 2006). Soms vereist een onderwerp een zekere mate van inhoudelijke kennis (Hardina, 2003; Ianniello et al., 2019). Vaak vertaalt het belang van deze kennis zich echter vooral in bepaalde vaardigheden, zoals grote stukken tekst kunnen lezen, begrijpen en schrijven en het inzien van ongeschreven regels rond vergaderingen, bijeenkomsten en besluitvormingsprocedures (Agger, 2012). Ook iemands organisatorische vaardigheden (Foster-Fishman et al., 2009) en kwaliteiten om behendig en overtuigend te kunnen spreken in een grote groep (Lowndes et al., 2006) dragen eraan bij dat burgers beter uitgerust zijn om deel te nemen aan participatieprocessen (Verba et al., 1995).

Tevens van belang is het sociale netwerk van burgers (Voorberg et al., 2015; Voorberg & Bekkers, 2016). Dit uit zich in de banden met buurtbewoners, waardoor burgers onder andere beter in staat zijn aan te voelen wat er leeft in een wijk en daarnaar te handelen (Agger, 2012). Verder

⁵ Om verschillen in opleidingsniveau aan te duiden worden in deze scriptie de woorden theoretisch en praktisch opgeleid gebruikt, in plaats van hoog- en laagopgeleid.

spelen ook een gevoel van verbondenheid met de plek en omwonenden (Foster-Fishman et al., 2009), het ondervinden van steun van buurtbewoners (Hardina, 2003), het hebben van politieke connecties (Denters, 2016) en het gebruik kunnen maken van sociale structuren en netwerken in een wijk (Lowndes et al., 2006) een rol.

Daarnaast zijn welvaart en inkomen een determinant van participatie (Bakker et al., 2012; Denters, 2016; Hooghe, 2001; Verba et al., 1995; Voorberg & Bekkers, 2016). Hieruit voortvloeiend zijn ook beschikbare (materiële) middelen, zoals de beschikking over bijvoorbeeld een printer, snel internet en een eigen vervoersmiddel (Lowndes et al., 2006), en tijd belangrijke factoren voor burgers om te kunnen participeren (Agger, 2012; Bakker et al., 2012; Røiseland & Vabo, 2016; Verba et al., 1995).

De verschillende bronnen die beïnvloeden of burgers kunnen participeren, worden in dit onderzoek ondergebracht in de drie vormen van kapitaal die Bourdieu (1986) onderscheidt. Onder cultureel kapitaal worden kennis en vaardigheden verstaan. Sociaal kapitaal verwijst naar het eerdergenoemde sociaal netwerk van burgers en al wat daaruit voortvloeit, terwijl economisch kapitaal iemands socio-economische positie en de daaruit voortvloeiende beschikking over financiële en materiele middelen. Alleen de factor tijd laat zich moeilijk onderverdelen in Bourdieu's raamwerk. Het kan niet geschaard worden onder economisch kapitaal. Enerzijds zou namelijk het argument gemaakt kunnen worden dat mensen met een hoger inkomen en een drukke baan minder tijd hebben, terwijl andersom ook beredeneerd kan worden dat mensen met een lager inkomen meerdere dienstverbanden moeten combineren of relatief veel zelf moeten doen in het huishouden. Verba et al. (1995) vinden dan ook geen verband tussen vrije tijd en inkomen. Daarom wordt tijd beschouwd als een aparte, vierde component van de dimensie kunnen. Een overzicht van deze vier componenten is te vinden in tabel 4.

Tabel 4. Vier factoren van de dimensie kunnen in dit onderzoek

Bronnen om te kunnen participeren	Uitwerking	Bronnen
Cultureel kapitaal <i>KCK</i>	Kennis (inhoudelijk, opleiding, vanuit werk)	Hardina (2003) Hooghe (2001) Ianniello et al. (2019) Lowndes et al. (2006)
	Vaardigheden (organisatorisch, communicatief, inzicht in al dan niet ongeschreven regels)	Agger (2012) Foster-Fishman et al. (2009) Lowndes et al. (2006) Verba et al. (1995)
Sociaal kapitaal <i>KSK</i>	Sociaal netwerk	Agger (2012) Lowndes et al. (2006) Voorberg et al. (2015) Voorberg & Bekkers (2016)
	Gevoel van verbondenheid met plek en omwonenden	Foster-Fishman et al. (2009)

	Steun ondervinden van buurtbewoners	Hardina (2003)
	Politieke connecties	Denters (2016)
Economisch kapitaal <i>KEK</i>	Inkomen	Bakker et al. (2012) Denters (2016) Hooghe (2001) Verba et al. (1995) Voorberg & Bekkers (2016)
	Beschikbare materiële middelen of voorzieningen	Lowndes et al. (2006)
Tijd <i>KTD</i>	Beschikbare vrije tijd om te participeren, flexibele agenda om op verschillende momenten in de week beschikbaar te zijn	Agger (2012) Bakker et al. (2012) Røiseland & Vabo (2016) Verba et al. (1995)

2.3 Verwachtingen en conceptueel model

Vanwege het deels deductieve, deels inductieve karakter van dit onderzoek is het niet mogelijk om een volledig overzicht aan verwachtingen te presenteren. De literatuur over de verhouding tussen participatieniveaus en redenen waarom burgers participeren is daar simpelweg te beperkt voor. Wel worden er in enkele studies al voorzetten gegeven, waaruit voorzichtige verwachtingen geformuleerd kunnen worden. Zo stelt Brandsen (2016) dat het voornamelijk theoretisch opgeleide en welvarende burgers zijn die in staat zijn zich (succesvol) te zelf-organiseren. Van Dam (2016) voegt hieraan toe dat initiatiefnemers vaak profiteren van vaardigheden opgedaan in hun werkzame leven en zich kenmerken door een hoge mate van cultureel kapitaal. Daarnaast observeren Verba et al. (1995), weliswaar in context van de Verenigde Staten, dat tijd, geld en communicatieve en organisatorische vaardigheden relevanter zijn naarmate mensen meer of op een hoger niveau participeren. Bovendien hangt de mate waarin burgers contact met de overheid, politici of ambtenaren initiëren samen met het inkomen en opleidingsniveau van de burger in kwestie (van Eijk & Steen, 2016). Tot slot zijn zelforganisatie-initiatieven relatief sterk geworteld in een gemeenschap of op buurtniveau (Brandsen, 2016; van Dam, 2016; van Eijk & Steen, 2016). Die gegevens leiden tot de volgende verwachtingen:

Verwachting 1. Naarmate burgers meer economisch kapitaal hebben, zijn ze beter in staat om op een hoger niveau te participeren.

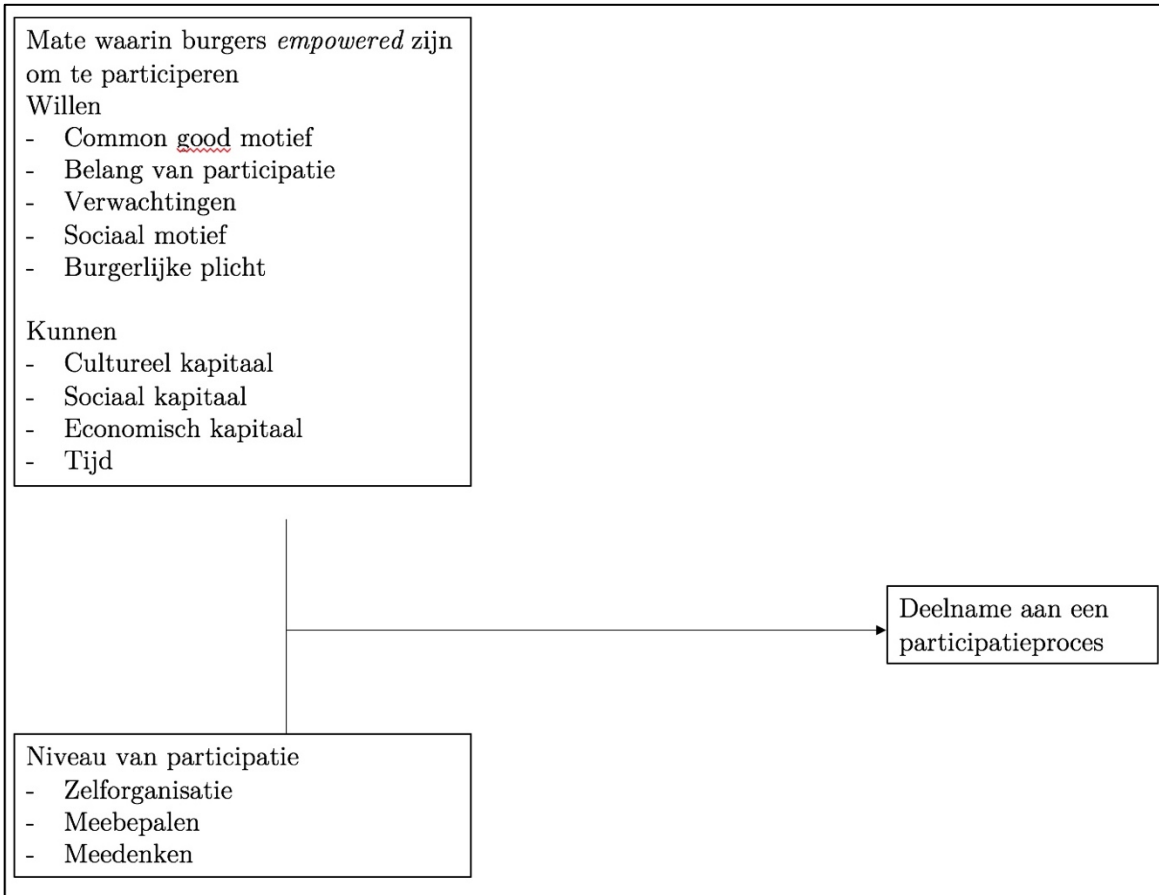
Verwachting 2. Naarmate burgers meer cultureel kapitaal hebben, zijn ze beter in staat om op een hoger niveau te participeren.

Verwachting 3. Naarmate burgers meer sociaal kapitaal hebben, zijn ze beter in staat om op een hoger niveau te participeren.

Verwachting 4. Burgers met een sterker sociaal motief zijn eerder geneigd om op een hoger niveau te participeren.

Verwachting 5. Burgers met een sterker common good motief zijn eerder geneigd om op een hoger niveau participeren.

De tot nu besproken theorie en de onderzoeksvraag die ten grondslag ligt aan dit onderzoek zijn te visualiseren in het volgende conceptuele model (Figuur 1). Hierbij wordt gesteld dat de interactie tussen de motieven en middelen van burgers om te participeren enerzijds en participatieniveaus anderzijds al dan niet leidt tot de *empowerment* van burgers om deel te nemen aan verschillende vormen van participatieprocessen.

Figuur 1. Conceptueel model

3 Methodologie

In deze scriptie is een vergelijkend casuonderzoek uitgevoerd. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in het voorjaar van 2022 en bestond uit semigestructureerde interviews aan de hand van een *topic list* (Bijlage 2) met betrokken burgers in elk van de drie casussen. De casus- en respondentenselectie wordt in de volgende paragraaf uitgebreider besproken, gevolgd door een beschrijving van de operationalisering. Dit hoofdstuk wordt afgesloten door de betrouwbaarheid, validiteit en ethische overwegingen van deze scriptie in ogenschouw te nemen.

3.1 Casus- en respondentenselectie

Voor het vergelijkend casuonderzoek zijn drie casussen onderzocht. De selectie van deze casussen is gedaan aan de hand van een *most similar systems design*, waarbij er bewust gekozen is voor casussen die zoveel mogelijk op elkaar lijken, maar op één relevant aspect van elkaar verschillen, zodat de effecten van een verschil in dat aspect goed bestudeerd kunnen worden (van Thiel, 2014). Hierbij is het gebruikelijk om variatie aan te brengen in een element van de onafhankelijke variabele. In dit onderzoek verschillen de casussen daarom in het niveau van participatie. Eén onderzochte casus behelst een participatieproces, waarbij burgers mogen meedenken, namelijk het project Meanderende Maas van waterschap Aa en Maas, waar omwonenden input mogen leveren de herinrichting van het dijkengebied rond de Maas. Deze inbreng wordt meegenomen en zoveel mogelijk verwerkt in de besluitvorming, maar de uiteindelijke beslissing ligt bij de verantwoordelijke overheid. De tweede casus bevindt zich voornamelijk op het niveau meebepalen. Hier gaat het om Stichting Vrienden van het Singelpark, waarbij een groep inwoners in samenwerking met de gemeente Leiden het Singelpark beheert op basis van gedeeld eigenaarschap en regelmatig met de gemeente om tafel zit om tot beleid voor de verdere ontwikkeling van het park te komen. Bij de derde casus staat een zelforganisatie-initiatief vanuit burgers centraal. In deze scriptie is dit Stichting WIJD, waarbij een groep burgers zelf het initiatief heeft genomen om met een plan te komen voor de inrichting van de Westelijke IJsseloever in Deventer om dit in samenwerking met de gemeente Deventer probeert te realiseren. Op termijn wil deze stichting het beheer van het gebied op zich nemen en momenteel wordt ze ondersteund door de gemeente Deventer om te onderzoeken of dit mogelijk is.

Op andere aspecten zijn de casussen relatief vergelijkbaar. Dit betreft in de eerste plaats het schaalniveau. Hierbij is gestreefd naar casussen die zich op lokaal niveau afspelen. De casus Singelpark en de casus Stichting WIJD bevinden zich allebei op gemeenteniveau. De casus Meanderende Maas neigt meer naar regionaal niveau, al speelt deze casus zich grotendeels binnen de gemeente Oss af en zijn alle respondenten woonachtig in deze gemeente. Daarnaast zijn deze casussen zoveel mogelijk gelijk wat betreft het beleidsdomein. De drie casussen vallen namelijk in het domein van ruimtelijke inrichting en gebiedsontwikkeling in de groenblauwe omgeving. Alleen de casus Meanderende Maas lijkt in eerste instantie over waterveiligheid te gaan, maar hierbij moet aangetekend worden dat dat niet de inhoudelijke *scope* van het participatieproces is. Aangezien de hoogtepoging voor de dijk al is vastgelegd, mogen participanten alleen meedenken over de inrichting van die dijk en het natuurgebied eromheen. Daarom bevinden de drie casussen zich binnen het

domein van ruimtelijke inrichting. Een overzicht van de geselecteerde casussen is te vinden in tabel 5.

Tabel 5. Overzicht van de geselecteerde casussen

Casus	Niveau participatie	Schaal-niveau	Domein	Initiatief	Betrokken overheid	Aantal respondenten
Meanderen de Maas	Mee-denken	Lokaal-regionaal	Gebieds-ontwikkeling, ruimtelijke inrichting	Overheid (waterschap)	Waterschap Aa en Maas	6
Stichting Vrienden van het Singelpark	Mee-bepalen	Lokaal	Gebieds-ontwikkeling, groenbeheer, ruimtelijke inrichting	Burgers	Gemeente Leiden	7
Stichting Wijd	Zelf-organisatie	Lokaal	Gebieds-ontwikkeling, ruimtelijke inrichting	Burgers	Gemeente Deventer	5

In totaal zijn er achttien interviews met betrokken burgers afgenomen, waarvan de verdeling van het aantal respondenten per casus terug te vinden is in bovenstaande tabel. Vanwege de focus op twee dimensies, willen en kunnen, waarbij het perspectief en de motieven en middelen van individuele burgers centraal staan, zijn de interviews uitsluitend met burgers afgenomen en niet met ambtenaren, politici of mogelijke andere stakeholders in een participatieproces zoals (vertegenwoordigers van) bedrijven of organisaties. Bovendien is ervoor gekozen om enkel participerende burgers te interviewen. Er bestaat namelijk vanuit de literatuur al een kennisbasis over de verschillen in *empowerment* tussen participerende en niet-participerende burgers. Dit onderzoek is daarentegen hoofdzakelijk geïnteresseerd in de vraag of de redenen om te willen en te kunnen participeren, en daarmee het type participerende burger, per niveau van participatie verschillen. Om die vraag te kunnen beantwoorden is het belangrijk om de motieven en middelen te achterhalen van burgers die al participeren binnen de verschillende casussen om te bestuderen in welk opzicht die per casus verschillen.

De respondenten zijn geselecteerd op basis van een sneeuwbal methode, waarbij de eerste contactpersoon binnen elke casus één of meerdere nieuwe respondenten aandroeg, die vervolgens op hun beurt ook weer nieuwe respondenten suggereerden. In de casus Meanderende Maas waren de respondenten omwonenden van het natuurgebied die aanwezig waren op inspraakavonden. In de casus Stichting WIJD zijn er zowel bestuursleden, waarvan sommigen ook initiatiefnemer, als werkgroepleden geïnterviewd. In de casus Singelpark was de set van respondenten heterogener qua participatievorm: hier zijn bestuursleden en een initiatiefnemer geïnterviewd, maar ook vrijwilligers,

die het wekelijks groenonderhoud in het park verzorgen en een vrijwilligerscoördinator, die zich op een soort tussenlaag tussen deze twee niveaus bevindt. Daardoor is er in deze casus grofweg sprake van twee vormen van participatie en is dat ook zo behandeld in de analyse van de data. Een volledig overzicht van alle respondenten is te vinden in bijlage 3.

3.2 Operationalisering

De verzamelde data zijn vervolgens geanalyseerd door middel van het programma atlas.ti, deels door het coderen aan de hand van de operationalisering van gevonden variabelen uit de literatuur, en deels op basis van een open codering, waarbij het mogelijk blijft om onverwachte patronen te ontdekken (Babbie, 2007). In tabel 6 is een overzicht te vinden van de operationalisering van de variabelen in dit onderzoek, gebaseerd op de in Hoofdstuk 2 gepresenteerde bevindingen uit de literatuur.

Tabel 6. Operationalisering van de relevante variabelen

Variable	Operationalisering	Indicatoren of definitie
Niveau van participatie	Meedenken <i>NMD</i>	politiek en bestuur stellen een agenda samen, waarbij burgers mogen meedenken over het opstellen van probleemdefinities en (de implementatie van) mogelijke oplossingen, terwijl de politiek het recht behoudt éézijdig af te wijken van deze inbreng en in plaats daarvan haar eigen besluiten te nemen
	Meebepalen <i>NMB</i>	overheid, burgers en andere betrokkenen werken vanuit gedeeld eigenaarschap samen aan een vraagstuk, besluit of dienst op het gebied van het definiëren van problemen, het aandragen van oplossingen en het implementeren van besluiten, waarbij beslissingen gezamenlijk genomen worden
	Zelforganisatie <i>NZO</i>	een project, door een groep burgers geïnitieerd, met als doel een algemeen belang te dienen of in collectieve diensten of goederen te voorzien, waarbij burgers zelf besluiten over doelen en middelen van het project en actief participeren in de implementatie van het project, waarbij de overheid een ondersteunende of faciliterende rol aanneemt
Willen participeren	<i>Common good</i> motief <i>WCG</i>	De burger wil zijn/haar buurt/leefomgeving verbeteren en krijgt hier voldoening van
	Belang van participatie <i>WBL</i>	De burger acht participatie van belang of hecht waarde aan samenwerking met de overheid De burger heeft het gevoel dat er een probleem bestaat dat opgelost moet worden door participatie
	Verwachtingen <i>WWV</i>	De burger verwacht dat hij/zij voldoende competent is om te kunnen participeren

		De burger verwacht dat het participatieproces in kwestie zal leiden tot een positief verandering of wezenlijk resultaat De burger heeft in het verleden (positieve of negatieve) ervaring opgedaan met participatie of samenwerking met de overheid
Sociaal motief <i>WSO</i>		De burger wil participeren om sociale contacten op te doen De burger voelt zich onderdeel van de gemeenschap die geraakt wordt door het vraagstuk De burger voelt zich eigenaar over het vraagstuk De burger ziet anderen om zich heen participeren en heeft het gevoel dat dat gewenst gedrag is
Burgerlijke plicht <i>WBU</i>		De burger vindt meedoen aan een participatieproces zijn/haar burgerlijke plicht
Kunnen participeren	Cultureel kapitaal <i>KCK</i>	De opleiding die de burger heeft genoten. De inhoudelijke kennis die burger denkt te hebben en heeft over het vraagstuk. De organisatorische en communicatieve (ervaring met teksten schrijven, spreken voor een grote groep, debatteren) vaardigheden waarover de burger naar eigen zeggen beschikt De burger kent de relevante formele en ongeschreven regels omtrent het participatieproces
	Sociaal kapitaal <i>KSK</i>	De burger heeft goed contact, netwerk of voelt zich verbonden met buurt en buurtbewoners De burger ondervindt steun van buurtbewoners voor het meedoen in een participatieproces en voor zijn/haar standpunt dat hij/zij daar naar voren brengt. De burger heeft persoonlijk contact met relevante politici of ambtenaren.
	Economisch kapitaal <i>KEK</i>	De burger heeft een bepaald inkomen nodig om te kunnen participeren De burger gebruikt of heeft bepaalde materialen, middelen of voorzieningen nodig om te kunnen participeren
	Tijd <i>KTD</i>	De tijd die de burger per week kwijt is met deelname aan het participatieproces.

3.3 Validiteit, betrouwbaarheid en ethische overwegingen

Over het algemeen wordt casuonderzoek gekenmerkt door een relatief lage externe en hoge interne validiteit (van Thiel, 2014). Doordat er maar een klein aantal casussen bestudeerd wordt, is de generaliseerbaarheid naar andere casussen, situaties en contexten beperkt. Hierbij is het echter wel belangrijk om een onderscheid te maken tussen statistische of empirische generaliseerbaarheid aan

de ene kant en analytische of theoretische generaliseerbaarheid aan de andere kant. De eerste vorm van generaliseerbaarheid verwijst naar de mate waarin resultaten representatief zijn voor een grotere populatie. Voor casusonderzoek is dit over het algemeen laag is (Maxwell & Chmiel, 2013). Voor de tweede vorm, waarbij bestaande theoretische concepten als fundament dienen om de resultaten mee te vergelijken, is casusonderzoek echter uitermate geschikt (Yin, 2003). De gekozen onderzoeksmethode sluit daarom goed aan bij het doel van deze scriptie, om de huidige theorie over de *empowerment* van burgers om te participeren uit te breiden en vooral te verdiepen met betrekking tot verschillende niveaus van participatie. Er is bovendien voor gezorgd dat de variabelen en casuselectie in dit onderzoek gefundeerd zijn op de bestaande wetenschappelijke literatuur.

Om de interne validiteit van het onderzoek te waarborgen is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews aan de hand van een *topic list* (Bijlage 2). De items op deze *topic list* zijn gebaseerd op een operationalisering van bestaande concepten uit de wetenschappelijke literatuur. Bovendien is tijdens het formuleren van deze interviewvragen gelet op een aantal aspecten. Ten eerste is gepoogd de vraagstelling zo concreet en duidelijk mogelijk te maken, bijvoorbeeld door theoretische, wetenschappelijke terminologie te vervangen door meer alledaags taalgebruik. Daarnaast zijn de vragen zo veel mogelijk open verwoord, zodat ze de respondent uitnodigen tot het geven van een uitgebreid antwoord. Tevens is er rekening gehouden met het vermijden van sturende of suggestieve vragen.

Daarnaast versterkt het houden van interviews op basis van een *topic list* ook de betrouwbaarheid van het onderzoek. De opbouw en items van deze *topic list* zijn namelijk gedurende elk interview op dezelfde manier gevolgd en behandeld. Bovendien is tijdens het interview zoveel mogelijk vastgehouden aan de formulering van de vragen, met uitzondering van enkele vervolgvragen. Tot slot zijn de interviews gecodeerd in atlas.ti op basis van de indicatoren in tabel 6.

Aangezien er interviews gehouden zijn voor dit onderzoek is een ethisch correcte en verantwoorde verzameling en verwerking van de data eveneens van belang. Daarom zijn de respondenten voorafgaand aan het interview gevraagd om een formulier te ondertekenen (zie bijlage 4), waarmee ze instemmen dat hun geanonimiseerde antwoorden gebruikt en geciteerd mogen worden voor dit onderzoek. Ook gaan ze ermee akkoord dat het interview opgenomen wordt. Deze opname is uitsluitend gebruikt voor het opstellen van een transcriptie om het interview vervolgens te kunnen coderen. Elke respondent heeft binnen twee weken na het interview inzage gehad in de transcriptie om er eventueel nog wijzigingen in aan te brengen. Van deze laatste mogelijkheid hebben enkele respondenten gebruik gemaakt, al betroffen dit voornamelijk taalkundige in plaats van inhoudelijke wijzigingen. Verder is toegang tot de opnames en transcripties alleen voorbehouden aan de auteur van dit scriptieonderzoek en eventueel indien nodig begeleiders. Na validatie van het scriptiecijfer zullen zowel de opnames als transcripten niet langer bewaard worden dan de EUR dat nodig acht.

4 Resultaten

De eerste drie paragrafen van dit hoofdstuk behandelen elk een casus, waarbij steeds eerst de casus en bijbehorende context ingeleid en beschreven wordt, waarna de resultaten binnen de casus in kwestie geanalyseerd worden. Het hoofdstuk sluit af met een vierde paragraaf waarin de resultaten van de verschillende casussen met elkaar vergeleken worden om uiteindelijk te komen tot een aantal hoofdlijnen waarop redenen om te willen en kunnen participeren verschillen per niveau van participatie.

4.1 De Meanderende Maas en Waterschap Aa en Maas

4.1.1 Casusbeschrijving

In 2017 werden in de Waterwet nieuwe, verscherpte normeringen voor de dijken vastgesteld (Meanderende Maas, 2021). Bij het dijktraject Ravenstein-Lith aan de rivier de Maas voldeden de dijken aan de Brabantse kant niet meer aan deze nieuwe waterveiligheidsnormen (Hulshof et al., 2016). Als gevolg daarvan is dit traject opgenomen in het Hoogwater- beschermingsprogramma en het Deltaprogramma en werken de Rijksoverheid en regionale overheden aan een verhoging van de dijken en een verruiming van de Maas in dit gebied, een project dat de Meanderende Maas is gaan heten (Hulshof et al., 2016; Kok & Smit, 2019). De besluitvorming vindt op bestuurlijk niveau plaats, waarbij de stuurgroep, bestaande uit waterschappen, provincies, gemeenten, het Rijk en Natuurmonumenten een advies uitbrengt, waarna het Ministerie van IenW, de provincies Gelderland en Noord-Brabant, waterschap Aa en Maas en de gemeente Oss de beslissing nemen (Kok & Smit, 2019, 2021). Gedurende de verkennings- en planuitwerkingsfase is er echter veel ruimte voor participatie geweest, waarbij omwonenden geïnformeerd werden en mochten meedenken over de plannen. Het resultaat hiervan is uiteindelijk meegenomen in de adviezen van de stuurgroep (Kok & Smit, 2019).

Figuur 2. Het projectgebied Meanderende Maas tussen Ravenstein en Lith (Weimer & Talens, 2018, p. 6)

In het participatieproces was het zo dat de hoogte van de dijk vast lag, die hoogteopgave kon niet meer gewijzigd worden (Meanderende Maas, 2021). Wel zijn er veel participatiebijeenkomsten geweest, waarbij omwonenden konden meedenken over allerlei andere aspecten van het ontwerp, zoals het fietspad en de bestaande bomenrij op de dijk. In werkplaatsen is met een vaste groep bewoners nagedacht over aandachtspunten, ideeën en wensen, terwijl in dijktafels een grotere groep

belanghebbenden kon meedenken en voorkeuren uitspreken over verschillende ontwerpen (Kok & Smit, 2019). Ook zijn er twee formele zienswijzenprocedures geweest. Daarnaast zijn er, zeker naarmate het ontwerp verder uitgekristalliseerd werd, keukentafelgesprekken met omwonenden en grondeigenaren gevoerd om maatwerk te kunnen leveren (Kok & Smit, 2021). Aangezien burgers uitsluitend mee mochten denken, maar de uiteindelijke beslissing bij de overheid lag, is hier sprake van het participatieniveau meedenken. De agenda is namelijk vastgesteld door de overheid, burgers mogen meedenken over oplossingen voor het vraagstuk, maar uiteindelijk beslist de politiek, die zich niet heeft gecommitteerd aan de inbreng van burgers. Voor deze casus zijn zes participanten geïnterviewd, waarvan er drie hebben deelgenomen aan werkplaatsen, drie aan dijktafels en twee aan keukentafelgesprekken.⁶

4.1.2 Analyse

Willen

In deze casus gaven vier van de zes geïnterviewde burgers expliciet aan dat ze er belang aan hechtten gehoord te worden, mee te mogen praten en informatie te krijgen vanaf het begin van het proces. Ook vonden ze het fijn dat ze serieus werden genomen bij plannen in hun eigen leefomgeving, of zoals in de woorden van een participant: “ik hoor ook wel terug op mijn dagelijkse wandelingen dat mensen het prettig vinden dat daar waar het dichtbij komt, ze goed in het gesprek kunnen zitten en een luisterend oor kunnen vinden”. Enerzijds kwam dit terug in het *common good* motief en de verbondenheid met de leefomgeving. Een aantal respondenten gaf aan dat hun deelname aan het participatieproces mede voortkomt uit de wens een bijdrage te leveren aan de omgeving. Eén bewoner hecht veel waarde aan waterveiligheid in de regio en wil daar graag over meedenken, terwijl een andere bewoner zeer begaan is met de historische authenticiteit van een vestingstad langs het traject en die graag wil behouden, ondanks de veranderingen in de omgeving. Tot slot benoemde een derde bewoner dat na zoveel vertoeven in de groene omgeving, het ook fijn is om iets terug te kunnen doen.

Tegelijkertijd hielden de meeste geïnterviewde burgers een persoonlijk belang scherp in het oog tijdens het participatieproces. Meerdere respondenten wonen aan de dijk en één van hen kan vanuit de woonkamer over de Maas en de uiterwaarden kijken. Dat uitzicht verdwijnt echter door de dijkverhoging, wat een reden was om betrokken te worden om te kijken en te vragen

wat zijn de mogelijkheden, wat zijn de alternatieven, want de hele insteek van het project is de beleving voor iedereen van die Maas. Nou, wat wordt er bij ons gedaan? Wij hebben een heel grote beleving en die wordt weggenomen!

Voor een andere dijkbewoner zit het belang vooral in het waarborgen van de privacy in de achtertuin door te voorkomen dat er een fietspad op de dijk zou worden aangelegd. Bij een derde dijkbewoner, die ook een bedrijf aan de dijk bezit, was het oorspronkelijke plan om

---

⁶ Participanten konden meedoen aan meerdere vormen van inspraakavonden. Er was daarom overlap; één respondent heeft deelgenomen aan zowel werkplaatsen als keukentafelgesprekken en één respondent aan dijktafels en keukentafelgesprekken. Voor een volledig overzicht, zie bijlage 3.

over een breedte van twaalf meter het perceel in te komen om de dijk daar te verbreden. [...] Nou ik heb vooral vanaf het begin gezegd: 'jongens, luister eens, laten we vooral gaan kijken naar de mogelijkheden. Is er nog iets anders mogelijk dan twaalf meter breed over de hele lengte van je tuin? [...] Laten we eens met elkaar kijken wat dan kan en wat dat betekent.' En daar hebben we wel goede gesprekken over gehad.

In dit citaat is te zien dat deze respondent besloot actief te worden om te proberen dit plan te wijzigen. Twee andere bewoners benoemden dat zij niet persoonlijk getroffen werden door de dijkverzwaringen, waardoor dit voor hen geen motief was.

Het belang voor deze burgers was dus tweeledig. De leefomgeving en het algemeen belang speelden een rol, maar tegelijkertijd vormde een persoonlijk belang vaak ook een belangrijke motivatie. Ondanks het belang dat alle respondenten toekenden aan participatie, ervoeren maar twee het ook als een burgerlijke plicht. Ook een sociaal motief kwam weinig voor. Slechts één bewoner gaf aan dat veel buurtgenoten ook participeren en geen enkele respondent beschouwde participatie als gewenst gedrag of een sociale norm. Eveneens het opdoen van sociale contacten was voor geen van de zes geïnterviewden een reden om te participeren. Het enige onderdeel van het sociaal motief dat naar voren kwam was de mate waarin de respondenten zich onderdeel van de gemeenschap en eigenaar over het vraagstuk voelen, enerzijds verbonden aan het eerder besproken *common good* motief en anderzijds een gevolg van de hechte gemeenschappen waarin de respondenten zeiden te leven.

Wat betreft de verwachtingen die de participant koestert, kenmerken deze burgers zich door een hoge *internal efficacy*, de verwachting een bijdrage te kunnen leveren. Wat hierin opvalt, is dat vijf van de zes geïnterviewde burgers werkzaam zijn (geweest) bij de overheid. Veelal lag de hoge *internal efficacy* van de respondenten daarom in het verlengde van deze werkervaring en wilden ze vanuit deze ervaring graag bijdragen aan het proces, zie bijvoorbeeld dit citaat van een bewoner:

ik denk dat ik daaraan kan bijdragen omdat ik toch een beetje opleiding en werk gedaan heb in die richting. En dan kan ik zo goed mogelijk mijn vragen stellen, die houtsnijden. Met z'n allen, denk ik, zien we meer dan alleen.

Door hun carrière bij de overheid zijn de meeste respondenten beroepsmatig betrokken geweest bij participatieprocessen. Tegelijkertijd valt op dat de vrijwel alle respondenten als burger weinig ervaring met participatie hebben. Slechts twee bewoners hebben eerder deelgenomen aan participatietrajecten en waren hier gematigd positief over. Tot slot scoren deze respondenten ook redelijk hoog op *external efficacy*, de verwachting dat participatie ook resultaat zal hebben. Drie burgers geven aan dat ze echt het gevoel hebben gehad dat ze gehoord zijn, dat hun inbreng is meegenomen en dat het ook daadwerkelijk tot aanpassingen in het plan heeft geleid. De dijkbewoner, wiens uitzicht door de dijkverhoging wordt weggenomen, merkt zelfs op dat

er heel veel mensen zijn die nu zeggen: 'zie je wel, vanaf het begin was duidelijk dat er grond op komt en verder niks. [...] Dus leuk dat je hebt meegedaan, maar het levert niks op.' Terwijl ik de indruk heb dat als er wel een goed betaalbaar alternatief was geweest, men daar zeker voor open had gestaan. Maar de mensen die niet aan die gesprekken deelnamen, zien dat niet gebeuren, die zien alleen het resultaat. En dus is het resultaat hetzelfde als wat in het begin werd voorgesteld. Er zou een beetje grond op komen, en die komt er ook op.

Wel plaatst deze bewoner tegelijkertijd de kanttekening zelf ook geen inspraak ervaren te hebben over het daadwerkelijke dijkontwerp, vanwege de hoogteopgave.

Kunnen

Verbonden aan de hoge *internal efficacy* is het element cultureel kapitaal van de dimensie kunnen. Aangezien vijf respondenten werkzaam zijn (geweest) bij de overheid, bestaat cultureel kapitaal bij de meeste respondenten in deze casus vooral uit kennis van formele regels en procedures, zie bijvoorbeeld de volgende citaten:

Ben je op dat moment wel zo ver met je voorbereiding, of met je voorontwerp of definitief ontwerp of bestuurlijke besluiten die genomen moeten worden? Daar heb ik heel m'n leven in gezeten, dus ik weet ook... ik zit daaraan en daaraan te denken om dat resultaat goed te krijgen.

Hoeveel geld gaat ernaartoe, is dat voldoende, wat wordt ervoor uitgevoerd? [...] Het was fijn om te weten hoe beleid in elkaar zit en welke beslismomenten er zijn. Dat was voor mij best wel helder, voor anderen misschien wat lastiger in te schatten, dus dat soort dingen helpen mij daar wel bij.

Twee bewoners hebben daarnaast een carrière (gehad) in de waterbouw en daardoor ook inhoudelijke kennis. Drie respondenten benoemden ook relevante vaardigheden dankzij een bepaald opleidingsniveau of werk, namelijk presentatie-, spreek- en schrijfvaardigheden. Voor de enige bewoner die niet voor de overheid, maar voor een universiteit heeft gewerkt, bestonden deze vaardigheden vooral uit het vermogen om kritisch na te kunnen denken.

Wat betreft het sociaal kapitaal van de respondenten gaven allen aan dat ze in een hechte gemeenschap wonen en goed contact met hun burens hebben, of in de woorden van een respondent: "dit is echt zo'n plek, daar zwaait iedereen nog naar elkaar en kletst iedereen gewoon met elkaar". Ook ondervonden ze bij buurtgenoten over het algemeen steun voor hun deelname en de standpunten die ze in het participatieproces naar voren brachten. Bovendien werd ook het contact met de verantwoordelijke overheid, waterschap Aa en Maas, als erg goed en persoonlijk ervaren. Eén respondent omschreef zelfs een omgevingsmanager als "de Haarlemmerolie, een smeermiddel dat de machine laat lopen". Alle zes respondenten beschikken dus over veel sociaal kapitaal. Voor economisch kapitaal was dit lastiger vast te stellen, al benoemden allen dat het voor hen geen rol speelden in de mogelijkheid om wel of niet te participeren.

Tot slot, ten aanzien van de tijdsbesteding, wezen de vier gepensioneerden op hun flexibelere agenda, waardoor ze makkelijker mee konden doen. In het algemeen beschreven de respondenten dat de tijdsinvestering relatief beperkt was, zeker wat betreft de dijktafels. Bovendien gaven ze aan dat de investering het voor hen waard was, omdat ze het interessant, leuk of vooral belangrijk vonden om betrokken te zijn en hun stem te laten horen.

4.2 Stichting Vrienden van het Singelpark en de gemeente Leiden

4.2.1 Casusbeschrijving

Het historische centrum van Leiden wordt omringd door een singelgracht. Van oudsher werd deze singel geflankeerd door enkele losse parkdelen. De gemeente Leiden had al langere tijd het idee om

deze delen met elkaar te verbinden, maar dit plan was op de plank blijven liggen (Denters, Tonkens, et al., 2013). Tegelijkertijd signaleerde een voor dit onderzoek geïnterviewde initiatiefnemer van het Singelpark destijds, rond 2008, twee problemen in Leiden. In de eerste plaats was Leiden erg versteend en ontbrak het de stad aan een park. Daarnaast leek er die jaren niets te lukken in Leiden, iets wat deze initiatiefnemer niet kon rijmen met de creatieve, hoogopgeleide bevolking van de stad. Samen met een buurtgenoot werd een avond georganiseerd waarop Leidenaren plannen konden maken voor de stad. Uit deze “magische avond” vloeide het Stadslab voort, waar volgens deze initiatiefnemer aan inwoners gevraagd werd hun professionele kennis en creativiteit in te zetten om plannen te maken en uit te voeren voor de stad. Dit samenwerkingsverband blies het plan voor het Singelpark nieuw leven in en creëerde een nieuwe visie op de ontwikkeling van het gebied, namelijk om “het langste, mooiste en spannendste stadspark van Nederland aan [te] leggen”, in de woorden van de geïnterviewde initiatiefnemer. Het idee sloeg aan bij de gemeente, die budget hiervoor vrijmaakte en samen met inwoners en andere stakeholders begon na te denken over het ontwerp van het park (de Wit & Nagtegaal, 2014; Wouterlood, 2017). Zo werd er in 2012 een openluchtexpositie gehouden, waarbij inwoners hun licht konden laten schijnen over zes ontwerpen voor het park (Maters, 2012). Uiteindelijk kreeg het ontwerp van landschapsarchitectenbureau LOLA de voorkeur en werd in 2014 door de gemeente in samenspraak met de Stichting Vrienden van het Singelpark en andere stakeholders het beeldkwaliteitsplan vastgesteld (Wouterlood, 2017). De twee doelstellingen waren verbeteren en verbinden, namelijk de kwaliteit van het groen verhogen en de losse parkdelen met elkaar verbinden om zo een doorlopend rondje Singelpark van ongeveer zes kilometer te creëren (Stadslab Leiden, 2022).

Figuur 3. Impressie van het Singelpark (Stadslab Leiden, 2022)

Inmiddels zijn alle bruggen geplaatst en alle parkdelen met elkaar verbonden. Volgens een geïnterviewd bestuurslid van de stichting is het park echter nog niet voltooid en moeten sommige delen nog verder ontwikkeld worden. Ondertussen is het beheer en onderhoud van het park verdeeld tussen de gemeente en de stichting. Volgens een ander bestuurslid is afgesproken dat de gemeente zorgt voor het basisonderhoud, bijvoorbeeld het legen van de prullenbakken en het maaien van het gras, terwijl de Stichting Vrienden van het Singelpark zorgt voor het groenbeheer in het park, bijvoorbeeld van de perken. De stichting streeft een hoge kwaliteit van het groenbeheer na en wordt hierin financieel ondersteund door de gemeente (Aanhaanen, 2017; de Wit & Nagtegaal, 2014). Ontstaan als initiatief vanuit de samenleving, bevindt deze casus zich deels op het niveau zelforganisatie, maar inmiddels vooral op het niveau meebepalen, aangezien gemeente en stichting samen het park beheren met ieder eigen verantwoordelijkheden. Daarnaast gaan beide partijen regelmatig met elkaar om tafel om het parkbeleid en de ontwikkeling ervan vast te leggen. Deze veelzijdige samenwerking had echter wel als gevolg dat er qua taak binnen het participatieproces een heterogene set van participanten aanwezig bleek te zijn. Interviews zijn daarom afgenomen met één initiatiefnemer van het park, twee van de huidige bestuursleden van de stichting, één vrijwilligerscoördinator en drie vrijwilligers, die verantwoordelijk zijn voor het groenbeheer. Hierdoor zijn er zelfs binnen deze casus verschillende vormen en niveaus van participatie te onderscheiden, in ieder geval een initiatief- en bestuurskant enerzijds, die met de gemeente om tafel zit voor parkbeleid en -ontwikkeling en een uitvoeringskant anderzijds, die wekelijks het park beheert en onderhoudt. Om hieraan recht te doen worden die verschillen ook meegenomen in de wegging van de resultaten in de volgende paragraaf.

4.2.2 Analyse

Willen

Een relevante motivatie in deze casus is het belang dat participanten hechtten aan participatie. In de eerste plaats lag dat bij een bestuurslid en een initiatiefnemer in de constatering van een probleem in de leefomgeving: Leiden werd en wordt nog steeds gezien als erg versteend, iets wat door participatie en te werken aan het Singelpark aangepakt kan worden. Een andere, opvallende component van het belang van participatie was de waarde die respondenten hechtten aan de samenwerking met de gemeente en de trots die ze voelden dat het Singelpark door inwoners geïnitieerd en vervolgens samen met de gemeente ontwikkeld is. Dit was vooral aanwezig bij de initiatiefnemer, bestuursleden en vrijwilligerscoördinator en veel minder bij de vrijwilligers die het groenbeheer uitvoeren. Zo benoemden respectievelijk een bestuurslid en een initiatiefnemer de volgende punten:

Wat ik het meest bijzondere vind, is dat er niet een groep inwoners is die dan maar naar de gemeente kijkt [...], maar die zelf de handschoen heeft opgepakt, die zelf de architectenbureaus heeft ingeschakeld, die zelf haalbaarheidsstudies heeft gedaan, dat is dus tien, vijftien jaar geleden. En die zelf nu de handen uit de mouwen steekt.

Je krijgt best wel een gevoel van trots op wat je hebt gemaakt met een groep inwoners. [...] En er zit nog één slipstream achter, die misschien nog wel belangrijker is dan dat hele Singelpark bij elkaar, want iedereen in de stad heeft gezien: oké het kan dus wel, je hoeft niet te wachten

totdat de gemeente iets voor je doet, maar dat je denkt, nou dat is gaaf, ik ga daar met mijn buurt zelf de schouders onder zetten.

Dit heeft voor een gevoel van eigenaarschap gezorgd, dat ook onder de vrijwilligers van het groenbeheer ervaren wordt. Bij deze uitvoerende groep blijkt een gevoel van trots vooral voort te komen uit dit gevoel van eigenaarschap, getuige de volgende anekdote van één van hen:

Ik denk wel dat mensen trots zijn als het er mooi uitziet, als het allemaal mooi in bloei staat en goed onderhouden is. Dat merk je nu ook wel, er stond een bananenboom, maar die is omgezaagd, vandalisme... Ja, dat is heel verdrietig en kwaadmakend, als dat gebeurt. Dat zie je ook wel in het appverkeer daaromheen, dat mensen zich dat ook aantrekken en heel vervelend vinden.

Op alle respondenten in deze casus is het *common good* motief dan ook sterk van toepassing. Allen voelden zich erg betrokken bij de leefomgeving en wilden graag bijdragen aan een mooiere, groenere stad. Ook benoemden ze dat het park vele voordelen heeft voor stad en inwoners, zoals gezondheidseffecten, klimaatbestendigheid en het bevorderen van de sociale cohesie en ze wilden zich graag inzetten om de stad op deze manier te verbeteren.

Alle zeven burgers in deze casus gaven eveneens aan dat ze het gevoel hadden competent genoeg te zijn om een bijdrage te kunnen leveren. Er ontstond een uniform beeld dat dit gevoel van competentie voortkomt uit verschillende vormen van kennis, ervaring of vaardigheden, die respondenten graag wilden bijdragen aan het proces, zie bijvoorbeeld de volgende citaten van respectievelijk een groenbeheervrijwilliger en een bestuurslid:

Ik wil iets doen wat ik kan, omdat ik geen energie had om nieuwe of moeilijke dingen te leren. Nou, dat is ook gelukt en ik kan gewoon wat kwijt van ervaring en kennis.

Bestuurlijk denk ik wel dat ik een bijdrage kan leveren, omdat ik weet hoe de gemeente in elkaar zit.

Ook gaven alle respondenten aan het gevoel te hebben dat hun deelname vruchten afwerpt. Voor de uitvoerders van het groenbeheer betekende dat vooral dat ze direct resultaat van hun werk zagen in het onderhoud van het park, terwijl voor bestuursleden en initiatiefnemer dit vooral terugkwam in de wijze waarop de gemeente open staat voor samenwerking en de stichting ondersteunt en stimuleert. Het beeld ten aanzien van eerdere ervaringen met participatie was daarentegen diffuus. Opvallend hierin is dat de drie uitvoerende respondenten weinig of voornamelijk negatieve eerdere ervaringen met participatie hebben, terwijl initiatiefnemer, bestuursleden en vrijwilligerscoördinator juist veel meer ervaring met participatie hebben.

Wat betreft het sociaal motief valt op dat de burgers zich minder onderdeel voelden van een gemeenschap dan van de fysieke leefomgeving. Dit was terug te zien in het *common good* motief, de volgende citaten van respectievelijk een bestuurslid, groenbeheervrijwilliger en vrijwilligerscoördinator in ogenschouw nemend:

Het geeft me wel een trots gevoel dat ik iets bijdraag aan de stad.

Iets bewuster van de stad, waarin je leeft, van je leefomgeving. Minder een soort gebruiksobject, maar daar zelf ook verantwoordelijkheid voor voelen.

Wat ik onwijs leuk vind, is dat het heel erg Leids is en dat je echt iets toevoegt aan de stad.

Over het algemeen hadden de respondenten niet het idee dat er heel veel mensen in hun omgeving participeren en zagen het daarom ook niet als gewenst gedrag. Wel vormde voor alle uitvoerders en één bestuurslid het opdoen van sociale contacten een belangrijke reden om te participeren. Verder geven alle uitvoerders expliciet aan de taak als leuk te ervaren:

Ik vind het ook fijn om [...] één dag in de week gewoon lekker met handschoenen aan. [...] Het is heel praktisch werk, dat is lekker.

Het leek mij wel leuk om toch nog wat te tuinieren, dus toen ik zag dat het Singelpark vrijwilligers vroeg, heb ik me aangemeld.

Ik kan het, ik vind het leuk ook nog. [...] En ja voel ik het als burgerplicht? Volstrekt niet. [...] Er moet wel iets zijn dat ik buiten werk, met mensen, dat zijn mijn wensen of eisen aan het werk.

Het gevoel dat de respondent in het laatste citaat uitdrukt met betrekking tot het ervaren van participatie als uitoefening van een burgerlijke plicht komt overeen met het gevoel van de andere respondenten. Geen van hen beschouwde burgerlijke plicht als een motief om te participeren.

Kunnen

Qua redenen dat deze burgers kunnen participeren, ontstond met betrekking tot hun sociaal kapitaal een interessant beeld. Ten eerste viel op dat de bestuursleden, vrijwilligerscoördinator en initiatiefnemer goed contact onderhielden met gemeenteraadsleden, ambtenaren of andere politici vanuit de gemeente Leiden, in sommige gevallen ook los van het Singelpark. De drie uitvoerders hadden echter geen contact met de lokale overheid. Ten tweede viel op dat slechts één van de drie vrijwilligers aan de uitvoeringskant aangaf goede contacten met buurtgenoten te hebben en alle drie vertelden betrokken te zijn geraakt door de stichting online gevonden te hebben. Een vrijwilligerscoördinator en een bestuurslid daarentegen gaven aan over een groot netwerk in Leiden te beschikken en gevraagd te zijn om actief te worden binnen de stichting. Ook een initiatiefnemer beschikte over een groot netwerk binnen de stad, terwijl een ander bestuurslid juist aangaf weinig contact te hebben met buurtgenoten vanwege de anonimiteit van een stad. Dit bestuurslid benoemde bovendien dat een gebrek aan sociaal kapitaal de participatie of het vinden van participanten bemoeilijkt:

Respondent: Wat het wel moeilijk maakt, is dat de gemiddelde bewoner van een stad wat meer opgaat in de massa. Het is voor ons niet altijd makkelijk om vrijwilligers te vinden. Dat is wel iets wat een constant aandachtspunt is. [...]

Interviewer: Heb je dan ook het idee dat het moeilijk vinden van vrijwilligers deels ligt in het feit dat het zo makkelijk is om in de stad in de massa op te gaan?

Respondent: Het is een beetje suggestief, ik kan het niet hard maken. Maar ik heb wel het gevoel dat het eraan bijdraagt. Ikzelf, ik woon in een appartementencomplex. Ik knik altijd vriendelijk naar mijn burens, maar ik ben nog nooit bij ze wezen eten.

Wel gaven de meeste respondenten aan veel steun en waardering bij stadsgenoten te ondervinden voor hun inzet voor het Singelpark.

Voor alle respondenten speelde cultureel kapitaal een grote rol om te kunnen participeren. Voor de uitvoerders zat dat vooral in kennis van planten en ervaring met tuinieren, vanuit eerder werk of hobby. Bestuursleden profiteerden vooral van hun communicatieve, operationele en financiële kennis en vaardigheden of kennis van besturen en het functioneren van een gemeente:

Respondent: De vaardigheden die ik op mijn werk inzet, die zet ik [hier] ook wel in.

Interviewer: Welke vaardigheden zijn dat dan bijvoorbeeld?

Respondent: Een vergadering voorzitten of een agenda maken. Maar ook hoe spreek je iemand aan als die iets heeft gedaan wat je niet leuk vindt. Hoe stel je een begroting op, hoe kom je aan inkomsten, hoe presenteer je je naar de buitenwereld toe...

Interviewer: En dat [cultureel kapitaal, TG] uit zich dan in kennis van formele procedures?

Respondent: Ja, en hoe benader ik de gemeente. Ik weet hoe inspraakprocedures werken en ik vind het niet vervelend en lastig om in het openbaar te spreken.

Ook voor de geïnterviewde initiatiefnemer speelde kennis vanuit werk en communicatieve vaardigheden een grote rol in het vinden van een voedingsbodemp bij de gemeente en inwoners voor het initiatief. Tevens gaf deze initiatiefnemer aan wat privé-geld in het project te hebben gestoken en collega's te hebben ingeschakeld om kleine klusjes te doen. Volgens alle andere respondenten was economisch kapitaal echter niet van belang voor hun deelname.

Tot slot, wat betreft de tijdsinvestering rijst er wederom een beeld op van een scheiding tussen uitvoerders en de bestuurs- of initiatiefkant van het project. De groenbeheervrijwilligers benoemden de vrijblijvendheid van hun deelname; ze konden eenvoudig aansluiten en afmelden was niet nodig. De bestuursleden en initiatiefnemer besteedden juist veel meer tijd aan het project, zeker een dag per week, en deze tijdsinvestering was minder vrijblijvend. Alleen de vrijwilligerscoördinator is hierin een vreemde eend in de bijt. Dit is de enige betaalde functie binnen de stichting, al merkte deze coördinator wel het volgende op:

Het is geen heel goed betaalde baan en ik moet wel huur betalen aan het eind van de maand.

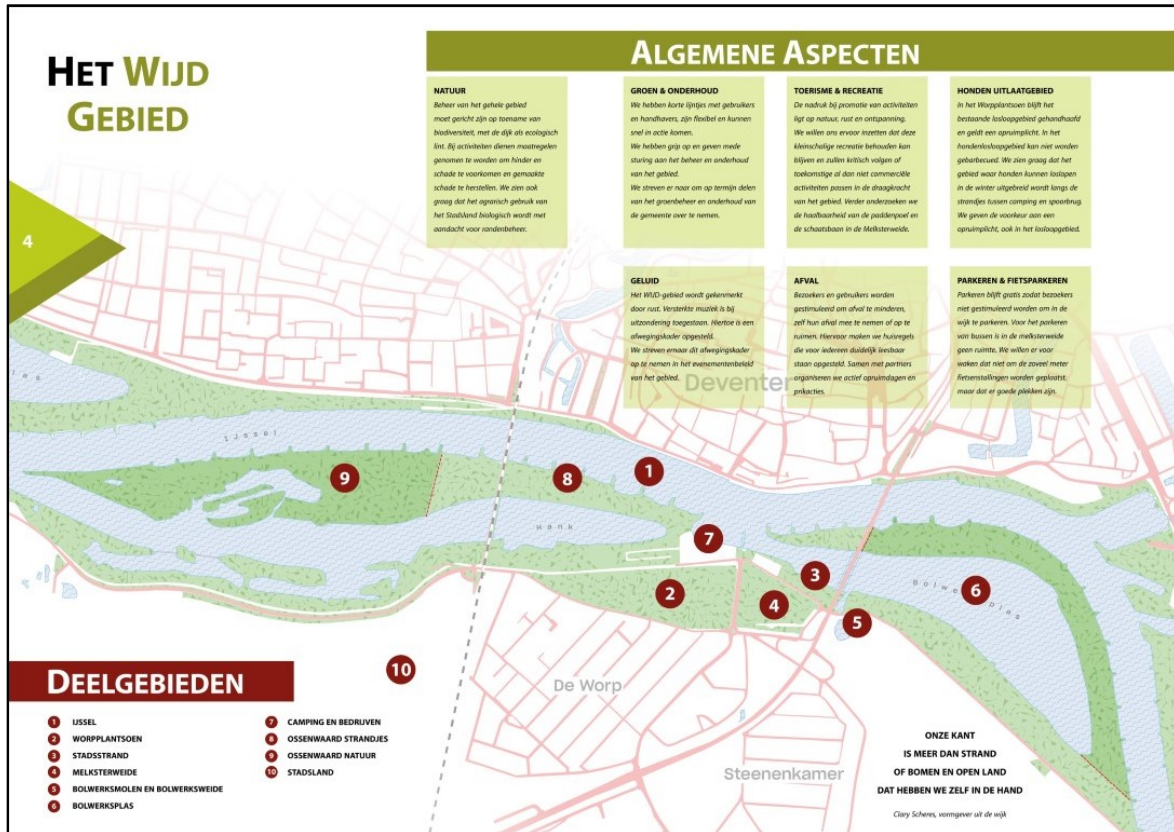
Maar één dag in de week, zei ik, wil ik wel doen, dat lijkt me wel leuk.

In dit citaat is duidelijk te zien dat voor deze vrijwilligerscoördinator de tijdsinvestering om te participeren contingent is aan de hoogte van de financiële beloning. Dit is wel een uitzondering, aangezien het de enige respondent in dit gehele onderzoek is die aangeeft een vergoeding te ontvangen voor zijn of haar deelname. Verder benoemden ook in deze casus veel respondenten, hoewel de meesten van hen nog werkzaam zijn, dat toch vooral gepensioneerden actief zijn, aangezien zij makkelijker tijd kunnen vrijmaken.

4.3 Stichting WIJD en de gemeente Deventer

4.3.1 Casusbeschrijving

Een aantal jaar geleden ontstond er in de wijken die het areaal Westelijke IJsseloever Deventer omvatten, voornamelijk in de wijk de Worp, onvrede onder buurtbewoners over het beheer van de omgeving door de gemeente Deventer (Stichting WIJD, 2020). De toename van recreatie en evenementen in het gebied strookte niet met het belang dat buurtbewoners hechtten aan rust en kleinschalige ontspanning in het groen (Gemeente Deventer, 2021; Stichting WIJD, 2019a).

Figuur 4. Het areaal Westelijke IJsseloever Deventer en de buurt de Worp (Stichting WIJD, 2019b, pp. 4–5)

Als gevolg hiervan is er een bewonersinitiatief ontstaan, dat vanaf 2018 (financieel) ondersteund wordt door de gemeente om zich te ontwikkelen (Gemeente Deventer, 2021). In augustus 2019 werd door buurtbewoners de Stichting WIJD opgericht om invloed uit te oefenen op de plannen omtrent en het beheer van het gebied (Stichting WIJD, 2020). Sindsdien zijn er enkele gesprekken gevoerd tussen wethouders van de gemeente Deventer en het bestuur van Stichting WIJD met als resultaat dat er in 2021 een intentieovereenkomst tussen de gemeente en de stichting getekend is (Gemeente Deventer, 2021). Deze overeenkomst vormt het startpunt voor een traject van twee jaar waarin beide partijen gaan uitzoeken in hoeverre een samenwerking in het gebied en zelfbeheer van het groen door bewoners succesvol is (Gemeente Deventer, 2021; Stichting WIJD, 2021). Ook wordt er onderzocht of Stichting WIJD op termijn de gemeente Deventer gaat en/of wil uitdagen om het groenbeheer volledig in handen van omwonenden te plaatsen door middel van het *Right to Challenge*

(Gemeente Deventer, 2021). Daarnaast wordt er momenteel samengewerkt aan huisregels, verkeerbeleid en de beoordeling van evenementenaanvragen (Gemeente Deventer, 2021; Stichting WIJD, 2021). Verder organiseert Stichting WIJD opruim- en prikacties met lokale stakeholders, organisaties en bewoners om het gebied goed te onderhouden (Gemeente Deventer, 2022; Stichting WIJD, 2019a). Daarmee is het niveau van participatie van dit project, afgaande op de definities gehanteerd in deze scriptie, momenteel deels meebepalen en deels zelforganisatie. Er is hier namelijk sprake van een project op initiatief van burgers om te voorzien in het leveren van collectieve diensten. De burgers in kwestie participeren actief in de implementatie en besluitvorming – hoewel ze nog niet zelf mogen besluiten, willen ze zich daar wel naartoe ontwikkelen – en worden daarin vooral ondersteund door de overheid, hier de gemeente Deventer. Voor deze casus zijn vijf participanten geïnterviewd, waarvan drie bestuursleden (waaronder twee initiatiefnemers) en twee werkgroepleden van de stichting.

4.3.2 Analyse

Willen

De voornaamste reden in deze casus voor respondenten om te participeren lag in een probleem dat zij in hun leefomgeving constateerden en dat zij via participatie op basis van een bewonersinitiatief wilden aanpakken. Voor alle vijf vormde dit de grondslag om actief te worden, zie bijvoorbeeld de volgende citaten:

Het belang zit [...] in een mooie leefomgeving die we hebben en die we graag willen behouden en daar zijn we gewoon een beetje bang voor geworden sinds een jaar of vijf, zes geleden. Dat komt omdat er allerlei dingen gebeurden waar wij geen invloed op hadden.

Gewoon omdat het ons woon- en leefgebied is eigenlijk en we dingen zien die ons niet aanstaan en denken: ‘dat kan veel beter.’ [...] Dus denken we: ‘kom, dat gaan we eens aanpakken!’

In bovenstaande citaten is ten aanzien van dit probleem al een patroon te ontdekken dat bij elk van de vijf respondenten naar voren kwam, namelijk de houding richting de verantwoordelijke overheid in kwestie. Onder de respondenten heerste een gevoel van frustratie richting de gemeente en haar besluiten, waar de bewoners ontevreden mee zijn of die in hun ogen geen zoden aan de dijk zetten. Eén van de respondenten verwoordde het als volgt:

Eigenlijk verandert er niet echt iets structureel. Ze komen elke keer met een kleine aanpassing en dan verandert er een klein beetje en dan zijn ze gewend aan die aanpassing en dan gaan we weer terug naar de oude situatie. Dus dat is een frustratie.

Het ervaren probleem in de leefomgeving is dus deels gekoppeld aan de perceptie van het gemeentelijk beleid door de bewoners. In het verlengde van dit gesignaleerde probleem ligt ook het *common good* motief. De respondenten gaven namelijk aan dat ze graag een bijdrage wilden leveren aan het verbeteren van hun leefomgeving, bijvoorbeeld:

Ik weet dat die buurt waar ik woon, die wil ik graag mooi houden, en dat vinden mijn collega-burgers ook, en daar wil ik me voor inspinnen. Dus het is je bijdrage leveren aan de samenleving.

Het is een dorp binnen de stad. En dat is waard om zuinig op te zijn. Als je ook gaat kijken naar alle initiatieven die vanuit de wijk komen, zaken die geregeld worden... Ja, daar wil je gewoon onderdeel van zijn en daar wil ik ook mijn aandeel in nemen.

Zoals in het tweede citaat te lezen is, is deze wens om een bijdrage te leveren verbonden met de component van het sociaal motief die betrekking heeft op het eigenaarschap over de leefomgeving en het gevoel van verbondenheid met de gemeenschap. Alle respondenten gaven al dan niet expliciet aan zich mede-eigenaar te voelen over of emotioneel verbonden te zijn met de leefomgeving. Ook benoemden de meeste respondenten dat er meerdere buurtgenoten actief zijn en participeren, al ervoeren ze betrokkenheid niet als een sociale norm. Alleen het derde onderdeel van het sociaal motief was volledig afwezig. Voor geen enkele respondent in deze casus was het opdoen van sociale contacten een belangrijke reden om mee te doen. Hetzelfde geldt voor participeren als uitoefening van een burgerlijke plicht, dat was eveneens op geen van de respondenten van toepassing.

Wat betreft de motivatie op basis van verwachtingen valt op dat de eerdere ervaringen met participatie vrij divers waren, maar dat over het algemeen bewonersinitiatieven en vrijwilligerswerk als positiever ervaren werden dan klassieke inspraakavonden, waarbij er alleen meegedacht kan worden. Alle respondenten verwachtten zelf een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren. Eén bewoner benoemde als voorbeeld dat er

een heel stuk groen [ligt], en er is al zo'n tien jaar sprake van dat er daarvoor een beheerplan wordt gemaakt door de gemeente en dat gebeurt maar niet, want er is geen capaciteit of prioriteit. En nou hebben wij een hele goede gemeenschap [...] en willen wij dat beheerplan wel maken. Dus hoezo geen capaciteit, hoezo geen geld? Wij doen dat voor jou! [...] Volgens mij is er nou één ambtenaar voor, en die komt er gewoon niet aan toe. Die komt bijna niet van z'n plekje af, terwijl wij er elke dag rondlopen.

In dit citaat is duidelijk te lezen dat de bijdrage die bewoners kunnen leveren aan het participatieproces deels gelegen is in relevante lokale kennis waar de gemeente niet over beschikt, iets wat andere respondenten beaamden. Ook wilde een andere bewoner op basis van vaardigheden een bijdrage leveren:

Ik denk dat ik best wel wat vaardigheden heb. En ik wil die vaardigheden, ook in het omgaan met de gemeente en dergelijke, inzetten. [...] Zolang ik het nog kan inzetten en mezelf nuttig kan maken, ja, dan doe ik dat met heel veel plezier. Dat doe ik op het vakgebied dat ik beheers.

Als het echter gaat om de verwachting dat participatie ook daadwerkelijk tot resultaten leidt, is er een opvallend onderscheid te zien tussen de respondenten die ook in het bestuur van Stichting WIJD zitten en de respondenten die alleen als bewoner en lid van de stichting zitting hebben in één van de werkgroepen. De geïnterviewde bestuursleden hadden het idee dat ze uiteindelijk hun doelen via deze weg zullen behalen, zij het met de kanttekening dat ze verwachtten dat het wel nog een aantal jaar kan duren. De andere twee respondenten hadden er echter sterk hun twijfels over of het gaat lukken en benoemden dat ze moedeloos worden van het trage proces en het aantal keer dat ze nul op het rekest krijgen.

Kunnen

De dimensie kunnen in ogenschouw nemend valt op dat alle respondenten beschikten over een zekere mate van cultureel kapitaal. Eén respondent gaf zelfs aan “dat dit soort dingen in gang gezet worden door theoretisch opgeleide mensen, want die processen zijn best lastig in kaart te brengen”. Dit werd beaamd door de andere respondenten, die benoemden dat ze in hun actieve deelname vooral geholpen werden door vaardigheden vanuit hun werk of opleiding, zoals communicatieve vaardigheden (twee respondenten), vaardigheden gelieerd aan dit soort processen en projectmatig werken (twee andere respondenten) en juridische kennis en vaardigheden (een vijfde respondent).

Ook wat betreft sociaal kapitaal scoren de respondenten hoog, met name qua contact en verbondenheid met de buurt en buurtgenoten. Twee bewoners typeerden de wijk zelfs als “een dorp in een stad”. Ook de andere respondenten bevestigden dat het een fijne wijk met een sterke gemeenschapszin is, waar het over het algemeen makkelijk is om vrijwilligers te vinden. Twee andere bewoners benoemden zelfs dat zij gevraagd zijn om bij Stichting WIJD actief te worden. Bovendien is de mondigheid, assertiviteit en externe connecties van de respondenten opvallend; ze schuwden niet om instanties om ondersteuning te vragen, soms door contact te leggen en soms via hun netwerk. Daarnaast werd er door de meeste respondenten steun ervaren vanuit buurtgenoten voor de standpunten van Stichting WIJD. Wel valt er weer een interessant onderscheid te maken tussen de drie respondenten die in het bestuur van de stichting zitten, en de twee respondenten die als werkgroeplid fungeren, ditmaal ten aanzien van de contacten met de gemeente. Waar de respondenten uit het bestuursleden over het algemeen aangaven goed, persoonlijk en respectvol contact met de gemeente te hebben en te ervaren dat er binnen de gemeente steeds meer functionarissen hun standpunten onderschrijven of zelfs willen ondersteunen, hadden de andere twee respondenten juist hun twijfels over hun contact met de gemeente door aan te geven dat het zeer traag verloopt en dat het contact vooral verloopt via een “woordvoerder zonder mandaat en zonder invloed”.

Wat betreft economisch kapitaal kwam ook in deze casus naar voren dat de respondenten niet het gevoel hebben dat dat hen hielp om te participeren. Ze hebben geen eigen middelen of materialen gebruikt of aan hoeven schaffen. Qua tijdsbesteding gaven de gepensioneerden aan dat het hen hielp dat ze daar flexibeler in zijn. Ook had de tijdsinvestering volgens enkelen vooral te maken met prioritering; ze ervoeren dat veel mensen er de tijd niet in steken omdat het voor hen niet waard is die tijd aan het algemeen belang te besteden zonder er zelf veel voor terug te krijgen, getuige dit citaat:

Respondent: Dat hollen wat in die [jongere, TG] generatie zit, daarin is geen ruimte voor gemeenschapszin tenzij er een direct belang is, bijvoorbeeld dat ze met de kinderen naar de hockeyclub gaan en bardienst moeten draaien [...]. Je hebt uitgaansleven en sporten, dus ik geloof niet dat je niet drie uur per week vrij kunt maken. Dat betekent dat je of drie uur minder in de kroeg zit of drie uur minder hardloopt. Dus het is ook een beetje kiezen.

Interviewer: Dus, als ik het goed begrijp, is het niet zozeer tijd, maar vooral prioriteit?

Respondent: Het is prioriteit, inderdaad!

4.4 Vergelijking tussen drie casussen

4.4.1 Verschillen en overeenkomsten bij de dimensie willen

In tabel 7 is een overzicht te vinden van een vergelijking tussen de drie casussen, uitgesplitst per indicator waarmee de variabelen in dit onderzoek geoperationaliseerd en uitgewerkt zijn. Hierin is te zien dat een *common good* motief in alle casussen aanwezig was. Dit lijkt dus ongeacht het niveau of de vorm van participatie een relevante factor te zijn waarom burgers willen participeren. Datzelfde geldt voor een component van het sociaal motief, namelijk het gevoel van eigenaarschap over het vraagstuk in kwestie of de leefomgeving, dat eveneens van toepassing was op respondenten in alle casussen.

Voor twee andere componenten van het sociaal motief ontstaat daarentegen een gemêleerder beeld. Ten eerste, waar respondenten bij de Meanderende Maas en Stichting WIJD zich onderdeel voelden van een gemeenschap, was dit bij Stichting Vrienden van het Singelpark veel minder het geval. Hierbij lijkt echter niet het niveau van participatie doorslaggevend te zijn, maar eerder de locatie waar het project plaatsvindt. Waar respondenten uit de eerste twee casussen voornamelijk in een dorp of specifieke wijk woonachtig zijn, wonen de betrokken burgers bij het Singelpark verspreid over de stad Leiden. Bovendien lijkt deze factor minder een rol te spelen in de motivatie van burgers om te participeren dan de verbondenheid met de fysieke leefomgeving.

Ten tweede was er een verschil op te merken ten aanzien van het opdoen van sociale contacten. In geen enkele casus was dit een belangrijk motief om te participeren, behalve bij de groenbeheervrijwilligers en één bestuurslid van de Stichting Vrienden van het Singelpark. Hierbij moet worden genoteerd dat de groenbeheervrijwilligers sowieso een vreemde eend in de bijt waren qua motivatie; het was tevens de enige groep waarvan alle respondenten uit zichzelf benoemden de taak als leuk te ervaren.

De laatste component van het sociaal motief, participeren beschouwen als gewenst gedrag omdat anderen participeren, bleek in geen van de casussen een rol te spelen. In de eerste plaats hing dit samen met het feit dat de meeste respondenten niet het idee hadden dat veel buurtgenoten betrokken waren bij het participatieproces in kwestie. Bovendien beschouwden respondenten participatie niet per se als gewenst gedrag of een sociale norm. Ook zagen respondenten in alle casussen hun deelname niet als uitoefening van hun burgerlijke plicht of burgerschap, of vormde dat geen belangrijke factor om te willen participeren.

Een motivatie die eveneens voor alle respondenten in de drie casussen speelde was de verwachting competent genoeg te zijn om een bijdrage te kunnen leveren. Voor de meeste respondenten lag dit in het verlengde van hun culturele kapitaal en beschikking over relevante kennis of vaardigheden. Alle respondenten wilden graag een bijdrage leveren aan het participatieproces door hun kennis en kunde te delen en in te brengen.

Ook de verwachting dat participatie vervolgens tot resultaten leidt was, hoewel minder sterk, in alle casussen aanwezig. Wel waren de groenbeheervrijwilligers in Leiden wederom een vreemde eend in de bijt, aangezien het resultaat van hun inspanningen – een goed onderhouden park – veel directer zichtbaar is dan bij de andere vormen van participatie. Verder viel op dat deze *external efficacy* vooral een gevolg was van twee factoren; enerzijds de zeggenschap en invloed die burgers ervaren gedurende het proces en anderzijds het contact, en dan vooral de kwaliteit daarvan, die

individuele burgers met relevante ambtenaren en politici van de verantwoordelijke overheid hadden. Respondenten die hun contact met het verantwoordelijke overheidsorgaan als goed en persoonlijk omschreven, hadden hogere verwachtingen van de resultaten van het participatieproces. Bovendien viel op de eerdere ervaringen van burgers met participatie verschillen per niveau of vorm van participatie. De ‘meedenkers’ bij de Meanderende Maas en de groenbeheervrijwilligers in Leiden worden gekenmerkt door relatief weinig ervaring met participatie, in tegenstelling tot de initiatiefnemers en bestuursleden bij Stichting Vrienden van het Singelpark en Stichting WIJD, voor wie de overwegend negatieve ervaringen met inspraakavonden vanuit de overheid een drijfveer vormden om zelf een initiatief op te starten of daaraan bij te dragen.

Tabel 7. *Vergelijkende samenvatting van de resultaten van de drie casussen m.b.t. de dimensie willen*

Variabele	Indicator	Meanderende Maas	Stichting Vrienden van het Singelpark <i>Uitvoering</i>	Stichting WLJD <i>Initiatief/bestuurskant</i>
<i>Common good</i> motief	<i>Leefomgeving willen verbeteren</i>	Ja , vooral vanuit een verbondenheid met leefomgeving	Ja , vooral graag willen bijdragen aan een mooiere, groenere stad	Ja , vooral vanuit een verbondenheid met de leefomgeving
Belang van participatie	<i>Waarde hechten aan samenwerking met overheid</i>	Ja , namelijk gehoord worden en serieus genomen worden	-	Ja , namelijk een gevoel van trots op ‘unieke’ samenwerking met de gemeente
	<i>Probleem constateren waar participatie aan een oplossing zou kunnen bijdragen</i>	-	-	Ja , namelijk het beleid t.a.v. het groen, natuur en verkeer in het gebied
Verwachtingen	<i>Verwachten competent genoeg te zijn</i>	Ja	Ja	Ja
	<i>Verwachten dat participatie tot resultaten zal leiden</i>	Ja, redelijk , los van de hoogteopgave voor de dijk	Ja , vooral in het feit dat ze direct resultaat van het werk zien (het groen ligt er goed onderhouden bij)	Ja en nee . Drie bestuursleden verwachten van wel op termijn. Twee werkgroepleden hebben hun twijfels of er resultaten geboekt zullen worden
<i>Ervaringen uit eerdere</i>	<i>Weinig ervaring als burger met participatie</i>	Weinig	Weinig of negatieve	Diverse ervaringen, vooral negatief met inspraakavonden

	<i>participatieproce- ssen</i>	ervaringen met participatie	positiever met bewonersinitiatieven
Sociaal motief	<i>Onderdeel voelen van gemeenschap</i>	Ja , onderdeel voelen van hechte gemeenschap	Ja , zie eerder citaat over een dorp in een stad
	<i>Eigenaar voelen over vraagstuk / relevante omgeving</i>	Ja , ook door verbondenheid met natuur, gebied en bewoners	Ja , zie eveneens eerder citaat (§4.3.2) over een dorp in een stad
	<i>Zien dat anderen participeren en het daarom zien als gewenst gedrag</i>	Niet echt , slechts één respondent had het idee dat veel buurtbewoners deelnemen	Niet echt , de respondenten hadden verschillende percepties van de deelname van buurtbewoners
	<i>Sociale contacten willen opdoen</i>	Nee , voor niemand in deze casus een relevante reden	Nee , voor niemand in deze casus een relevante reden
Burgerlijke plicht	<i>Participeren als uitoefening van burgerlijke plicht / burgerschap</i>	Nee	Nee
Overig	<i>nut</i>	Persoonlijk, individueel belang in de gaten willen houden en willen verdedigen gedurende het proces	Houding richting de gemeente , vooral frustratie, motiveert respondenten om actief te worden

Tot slot, wat betreft het belang van participatie vielen twee indicatoren op. Ten eerste hechtten alle respondenten waarde aan samenwerking met de overheid, maar werd dit vooral expliciet benoemd bij de Meanderende Maas en de initiatief- en bestuurskant van Stichting Vrienden van het Singelpark. Hier waren burgers zeer tevreden met of zelfs trots op de samenwerking met de overheid en kenden hier ook principieel waarde aan toe. Bij Stichting WIJD was deze toegekende waarde aan samenwerking met de overheid veel instrumenteler van aard. Vanuit gevoelens van frustratie over het eenzijdige beleid en de trage processen vanuit de gemeente ten aanzien van hun leefomgeving, is de samenwerking met de verantwoordelijke overheid voornamelijk een middel om een beter beleid over en beheer van het gebied te bewerkstelligen. Dit verschil tussen de casussen lijkt vooral een gevolg te zijn van de kwaliteit van de samenwerking, die bij de Meanderende Maas en het Singelpark als goed en in Deventer als minder goed beschouwd. Een samenhang met het niveau van participatie lijkt er daarom niet te zijn.

Dat geldt wel voor de tweede component, waarbij burgers willen participeren omdat ze een probleem in hun leefomgeving constateren dat door participatie aangepakt kan worden. Dit motief is sterk van toepassing op initiatiefnemers, bestuursleden en werkgroepleden van Stichting Vrienden van het Singelpark en Stichting WIJD, maar niet op de uitvoerders in Leiden of burgers betrokken bij de Meanderende Maas. Het contrast met de Meanderende Maas is bovendien interessant, omdat hier in de motivatie van participanten niet een algemeen probleem in de leefomgeving, maar juist een persoonlijk belang vooropstond. Weliswaar raakte ook in de andere casussen een dergelijk algemeen probleem aan de persoonlijke leefsfeer. Zo miste de initiatiefnemer uit Leiden een park om te recreëren en ervaren de respondenten uit de casus Stichting WIJD ook persoonlijk overlast van het algemene probleem in de leefomgeving. Het verschil is echter tweeledig. Ten eerste vloeide in deze casussen een persoonlijk belang voort uit een algemeen probleem. Respondenten in Leiden en Deventer hadden in de eerste plaats een wens om het algemene probleem aan te pakken en eventuele persoonlijke voordelen werden vooral beschouwd als een prettige bijkomstigheid. Bij de casus Meanderende Maas, daarentegen, vormde participatie voor veel respondenten een vehikel om een persoonlijk probleem of bedreiging als gevolg van de dijkverhoging en gebiedsontwikkeling te voorkomen of af te wenden. Een bedreiging voor de persoonlijke leefsfeer, zoals het verdwijnen van uitzicht of privacy, was daar een directe aanleiding om te participeren en stond centraal in de motivatie, in plaats van onderdeel te zijn van een algemener probleem dat de burger wil aanpakken. Ten tweede was er in Leiden en Deventer al een probleem *a priori* aanwezig voorafgaand aan het participatieproces. Dat probleem leidde tot onvrede en de motivatie om te participeren. Bij de Meanderende Maas was het probleem in kwestie echter nog niet aanwezig, maar vreesden burgers dat zij in de toekomst problemen in de persoonlijke leefsfeer zouden ondervinden als gevolg van de betreffende overheidsplannen. Hun deelname aan het participatieproces was dan ook vooral gestoeld op de wens om invloed uit te oefenen op (de uitwerking van) deze plannen en zo hun persoonlijk belang te verdedigen.

4.4.2 Verschillen en overeenkomsten bij de dimensie kunnen

Een vergelijking van de indicatoren binnen de dimensie kunnen tussen de verschillende casussen is te vinden in tabel 8. Hieruit blijkt dat cultureel kapitaal in alle casussen een belangrijke factor was

voor respondenten om te kunnen participeren. De kennis, vaardigheden of ervaring van de burgers in dit onderzoek waren divers, maar in het algemeen valt op dat ieder over relevante kennis of vaardigheden beschikt, die het makkelijker maken om de specifieke taak uit te voeren. Burgers putten dus uit relevante en direct op hun participatieve taak aansluitende kennis en vaardigheden om te kunnen deelnemen en dit was bij alle niveaus en vormen van participatie aanwezig. Ook een component van sociaal kapitaal was van belang in alle casussen. Alle respondenten gaven namelijk aan steun te ervaren in hun omgeving voor hun deelname of standpunten in het participatieproces.

Voor de andere twee indicatoren van sociaal kapitaal zijn de resultaten meer diffuus. Goed contact en verbondenheid met buurtgenoten is vooral van toepassing op de Meanderende Maas en Stichting WIJD. Bij het Singelpark in Leiden merken respondenten weliswaar op dat er minder sprake is van sociaal contact en een hechte gemeenschap in de stad, maar benoemen in ieder geval initiatiefnemer, vrijwilligerscoördinator en bestuursleden dat ze wel beschikken over een groot netwerk, in tegenstelling tot de groenbeheervrijwilligers, de enige groep die minder uit sociaal kapitaal put om te kunnen participeren. Eveneens op het derde onderdeel van sociaal kapitaal scoort deze groep namelijk laag; ze hebben nauwelijks contact met relevante ambtenaren of politici van de verantwoordelijke overheid. Bij de Meanderende Maas, Stichting WIJD en de initiatiefnemer, vrijwilligerscoördinator en bestuursleden van Stichting Vrienden van het Singelpark is er juist veelvuldig contact met de verantwoordelijke overheid. Er zijn echter wel verschillen in de kwaliteit van dat contact op te merken. Respondenten van de Meanderende Maas en het Singelpark beschrijven het contact over het algemeen als goed en persoonlijk, terwijl bij Stichting WIJD de meningen hierover verschillen.

Economisch kapitaal werd door de respondenten nauwelijks bestempeld als een relevante factor en vrijwel geen van de respondenten gaf aan eigen vermogen, voorzieningen, middelen of materialen nodig te hebben of te gebruiken om te kunnen participeren. Alleen een initiatiefnemer van het Singelpark vertelde wat privé-geld en hulp van collega's als vliegwiel voor het initiatief ingezet te hebben. Ook voor de factor tijd is het moeilijk om op basis van dit onderzoek te bepalen wat de causale relatie met deelname aan participatie is. Wel zijn er twee aspecten van de tijdsbesteding op te merken. Ten eerste benoemen respondenten in alle casussen dat het voornamelijk gepensioneerden zijn die participeren, vanwege hun flexibele en vrijere agenda. Daarnaast lijkt de tijdsinvestering te correleren met het niveau van participatie. Over het algemeen besteden participanten bij de Meanderende Maas en de uitvoering in Leiden minder tijd en is hun aanwezigheid gedurende het proces vrijblijvender dan voor de initiatiefnemers, bestuurs- en werkgroepleden in Deventer en Leiden.

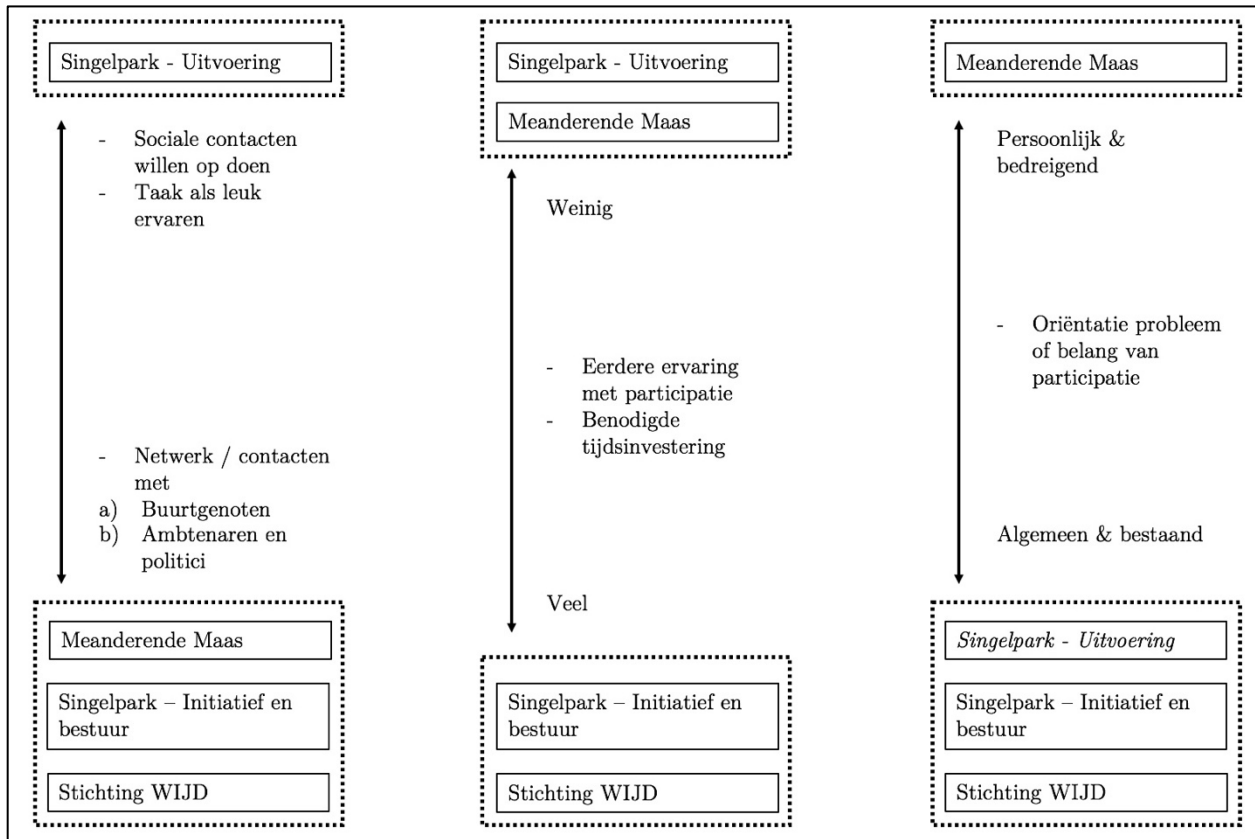
Tabel 8. *Vergelijkende samenvatting van de resultaten van de drie casussen m.b.t. de dimensie kunnen*

Variabele	Indicator	Meanderende Maas	Stichting Vrienden van het Singelpark <i>Uitvoering</i>	Initiatief/ <i>bestuurskant</i>	Stichting WIJD
Cultureel kapitaal	<i>Relevante kennis, vaardigheden en ervaringen</i>	Ja , vooral kennis van formele regels, voor sommigen inhoudelijke kennis, voor anderen communicatieve vaardigheden	Ja , vooral kennis van planten en ervaring / vaardigheden met tuinieren	Ja , vooral communicatieve, operationele en financiële kennis en vaardigheden	Ja , vooral communicatieve vaardigheden, kennis van projectmatig werken en dergelijke processen en juridische kennis en vaardigheden
Sociaal kapitaal	<i>Contact, netwerk en verbondenheid met buurtgenoten</i>	Ja , hechte gemeenschap, goed contact met buurt(genoten)	Niet zozeer goed contact en verbondenheid met de buurt	Redelijk , vooral relatief groot netwerk, maar minder verbonden met buurt	Ja , veel contact en verbondenheid met buurt(genoten)
	<i>Steun ondervinden van buurtgenoten</i>	Ja , over het algemeen wordt steun voor eigen standpunten ervaren	Ja , steun voor betrokkenheid	Ja , veel steun voor het project	Ja , over het algemeen wordt steun voor eigen standpunten ervaren
	<i>Goed contact met relevante ambtenaren / politici</i>	Ja , goed en persoonlijk contact met de verantwoordelijke overheid	Nee , geen sprake van contact met verantwoordelijke overheid	Ja , goed en intensief contact met verantwoordelijke overheid	Wisselend , bestuursleden spreken van goed, persoonlijk, respectvol contact, werkgroepleden zijn minder positief
Economisch kapitaal	<i>Materialen, middelen, voorzieningen of inkomsten</i>	Kwam niet , noemenswaardig naar voren	Kwam niet , noemenswaardig naar voren	Kwam niet , noemenswaardig naar voren, alleen initiatiefnemer benoemde dit expliciet	Kwam niet , noemenswaardig naar voren

Tijd	Over het algemeen	Vrijblijvend,	Hogere	Tijdsinvestering wisselt
<i>Tijdsin-</i>	relatief weinig tijd per	aanwezigheid elke	tijdsinvestering, zeker	sterk per week, redelijk
<i>vestering die</i>	week, vooral	week zelf bepalen,	een dag per week en	wat tijd, vooral
<i>het wekelijks</i>	gepensioneerden	lage	minder vrijblijvendheid.	gepensioneerden waren
<i>kost</i>	flexibeler	tijdsinvestering		flexibeler

4.4.3 Verschillen in *empowerment* en niveau van participatie

Na de drie casussen vergeleken te hebben wat betreft afzonderlijk willen en kunnen, vormt de laatste stap in de analyse een synthese tussen deze twee dimensies van *empowerment*. Het doel van deze laatste analytische paragraaf is om te komen tot een aantal hoofdlijnen waarop burgers qua *empowerment* – concrete factoren om te willen en kunnen participeren – van elkaar verschillen in verhouding tot het niveau van participatie. Grofweg zijn deze verschillen te ordenen op drie hoofdlijnen (Figuur 5).

Figuur 5. Drie hoofdlijnen in verschillen in empowerment tussen niveaus van participatie

Ten eerste bestaat er een onderscheid in de empowerment van actieve burgers bij de uitvoeringskant van de casus Singelpark enerzijds en bij de Meanderende Maas, initiatief- en bestuurskant van het Singelpark en Stichting WIJD anderzijds. De eerste groep participeerde vooral om sociale contacten op te doen en omschreef de taak daarnaast expliciet als leuk, terwijl deze twee motieven nauwelijks van toepassing waren op de andere drie vormen van participatie. Aan de andere kant beschikten de participanten in deze drie groepen wel over een groot netwerk of goed contact met zowel buurtgenoten als ambtenaren of politici, in tegenstelling tot de uitvoeringsgroep, voor wie dit niet gold.

Een tweede onderscheid is te maken tussen de ‘lagere’ niveaus van participatie, de meedenkers bij de Meanderende Maas en de uitvoerders in Leiden, en de ‘hogere’ niveaus, de initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden in Leiden en Deventer. Waar de meedenkers en uitvoerders zich

kenmerkten door weinig eerdere ervaring met participatie, hadden initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden juist veel ervaring met participatie opgedaan. Bovendien benoemde deze laatste groep dat hun eerdere ervaringen met klassieke inspraakavonden overwegend negatief waren – vaak lag het besluit al vast – terwijl ze juist positief terugkeken op eventuele eerdere deelnames aan burgerinitiatieven. Ook bleek dat meedenkers en uitvoerders hun tijdsinvestering in het proces als laag en hun deelname als vrijblijvend beschouwden. Daarentegen besteedden initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden juist relatief meer tijd per week aan hun deelname, die ze ook als minder vrijblijvend beoordeelden.

Tot slot, als derde onderscheid, bleek bij initiatiefnemers, bestuurs- en werkgroepleden en in mindere mate de uitvoering in Leiden⁷ vaak de constatering van een probleem in hun leefomgeving en het idee dat participatie een bijdrage kan leveren aan de aanpak van dit probleem ten grondslag te liggen aan hun deelname. De oriëntatie van hun belang of probleemsignalering om te participeren had daarom een algemeen karakter. Participanten aan inspraakavonden bij de Meanderende Maas namen daarentegen relatief vaak deel om hun persoonlijke belang te behartigen. Voor een aantal van hen vormde de overheidsplannen een bedreiging voor hun persoonlijke leefsfeer. Daarom was een belangrijke factor om te willen participeren in deze casus de wens om de overheidsplannen te veranderen om deze bedreiging af te wenden. Bij de andere twee casussen was er echter al sprake van een bestaand probleem in de leefomgeving, die weliswaar veelal raakte aan de persoonlijke leefsfeer, maar in essentie door participanten ervaren werd als een algemeen probleem. De wens om te participeren lag daarom meer in het aanpakken van het algemene probleem en zo de stad of wijk te verbeteren in plaats van op te komen voor het eigen belang.

---

⁷ Om deze reden is deze groep in figuur 5 bij deze derde hoofdlijn (rechts in de figuur) gecursiveerd, om te laten zien dat dit motief in mindere mate bij deze groep aanwezig was dan bij de initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden in Leiden en Deventer.

5 Conclusie

Het vertrekpunt van deze scriptie vormde de onderzoeksvraag welke factoren ertoe leiden dat burgers willen en kunnen participeren en in hoeverre de aanwezigheid van die factoren verschilt per niveau van participatie. Veelal verschilde de aanwezigheid van die factoren nauwelijks tussen de diverse vormen van participatie. De factoren met betrekking tot een gevoel van eigenaarschap over het vraagstuk, een wil om de eigen leefomgeving te verbeteren, de verwachting competent genoeg te zijn om te participeren en dat participatie tot resultaten leidt, cultureel kapitaal en het ervaren van steun bij buurtgenoten, waren bij alle vormen van participatie van belang.

Er is echter op basis van de empirie ook een aantal verschillen aan te wijzen, waarin drie hoofdlijnen te ontdekken zijn. Ten eerste is er een onderscheid tussen de uitvoerders in Leiden en alle andere vormen van participatie in dit onderzoek. Uitsluitend voor deze uitvoerende groep is het opdoen van sociale contacten een belangrijk motief en bestempelen ze de taak als ‘leuk’. Andersom, twee aspecten van sociaal kapitaal, het contact en netwerk met buurtgenoten en met ambtenaren of politici, zijn juist van toepassing op alle vormen van participatie, behalve op deze groep uitvoerders.

Een tweede verschil bestaat tussen meedenkers en uitvoerders aan de ene kant en initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden aan de andere kant. Ten eerste lopen de eerdere ervaringen als burger met participatie tussen deze twee groepen uiteen. Meedenkers en uitvoerders hebben weinig tot geen eerdere ervaring, terwijl initiatiefnemers en bestuursleden zich kenmerken door veel ervaring, voornamelijk negatief met inspraakavonden en positief met burgerinitiatieven en vrijwilligerswerk. Daarnaast is de tijdsbesteding voor de eerste groep minder hoog en veeleisend dan voor de tweede groep.

Een derde onderscheid betreft enerzijds participanten op meedenkniveau waar het initiatief bij de overheid ligt en anderzijds de meebepalende en zelf-organiserende participanten, waarbij het initiatief vanuit de samenleving komt. Waar de eerste groep deels participeert vanuit de wens om een persoonlijk belang te verdedigen of een bedreiging vanuit de overheidsplannen voor de persoonlijke leefsfeer tegen te gaan, vormt voor de tweede categorie participanten de signalering van een algemener probleem in de leefomgeving, en daarmee de wens tot verbetering ervan, de grondslag om te gaan participeren.

Onder de streep blijken er desalniettemin weinig verschillen tussen ‘hogere’ en ‘lagere’ niveaus van participatie te bestaan wat betreft de redenen voor de desbetreffende burgers om te willen en kunnen participeren, in tegenstelling tot de formulering van de verwachtingen aan het begin van deze scriptie, waarbij een dergelijk verschil wel verondersteld werd (Tabel 9). Een nadere evaluatie van de vijf verwachtingen is daarom nu nuttig.

Tabel 9. Overzicht van de verwachtingen zoals geformuleerd in het theoretische hoofdstuk

Verwachting 1	Naarmate burgers meer economisch kapitaal hebben, zijn ze beter in staat om op een hoger niveau te participeren
Verwachting 2	Naarmate burgers meer cultureel kapitaal hebben, zijn we beter in staat om op een hoger niveau te participeren
Verwachting 3	Naarmate burgers meer sociaal kapitaal hebben, zijn ze beter in staat om op een hoger niveau te participeren
Verwachting 4	Burgers met een sterker sociaal motief zijn eerder geneigd om op een hoger niveau te participeren
Verwachting 5	Burgers met een sterker <i>common good</i> motief zijn eerder geneigd om op een hoger niveau te participeren

Over *verwachting 1* kan op basis van de resultaten geen conclusie getrokken worden. De enige respondent die benoemde dat economisch kapitaal van belang was, was een initiatiefnemer uit Leiden, maar dit werd niet door anderen bevestigd. Over *verwachting 2* kunnen wel uitspraken gedaan worden, die blijkt namelijk niet te zijn uitgekomen. Cultureel kapitaal is op alle niveaus van participatie van belang, al blijkt wel dat de precieze invulling, de specifieke kennis en vaardigheden, verschilt per vorm van participatie. *Verwachting 3* is eveneens niet uitgekomen. Sociaal kapitaal en het hebben van een netwerk is op alle niveaus, behalve het groenbeheer, relevant. Ook *verwachting 4* wordt tegengesproken door de resultaten. Eén component van het sociaal motief, gezamenlijk belang, is bij verschillende vormen van participatie aanwezig, en andere component, eigenaarschap over het vraagstuk, zelfs bij alle vormen. Het derde element, het opdoen van sociale contacten, is alleen aanwezig bij de groenbeheervrijwilligers. Tot slot, *verwachting 5* strookt evenmin met de empirie. Het *common good* motief is namelijk van toepassing op participanten bij alle onderzochte vormen van participatie.

5.1 Reflectie

In deze reflectieparagrafen wordt eerst geëvalueerd hoe enkele resultaten zich verhouden tot de literatuur. Vervolgens wordt er gereflecteerd op de methodologische tekortkomingen van dit onderzoek, alvorens de implicaties van dit onderzoek te beschouwen.

5.1.1 Literatuur

Er zijn enkele opvallende discrepanties tussen de resultaten in dit onderzoek en de wetenschappelijke literatuur. Ten eerste plaatst deze scriptie vraagtekens bij de door Halvorsen (2003) en Van Eijk & Steen (2013) veronderstelde relatie tussen eerdere ervaringen van burgers met participatie en hun *external efficacy*. Waar deze studies opperen de eerdere ervaringen de verwachting van burgers dat participatie tot resultaten leidt beïnvloedt, suggereren de resultaten dat *external efficacy* vooral een gevolg is van de kwaliteit van het contact van participanten met de verantwoordelijke overheid. Een samenhang met eerdere ervaringen lijkt daarentegen te ontbreken.

Daarnaast, wat betreft het belang van participatie, gaat het in de literatuur veelvuldig over het algemene belang en de leefomgeving als bron voor participatiebereidheid, terwijl het persoonlijke

belang van participanten minder bestudeerd is. Pestoff (2012) maakt echter wel een onderscheid tussen *personal salience* en *social salience*, waar het eerste begrip verwijst naar de impact van het vraagstuk op de eigen situatie en het tweede naar het algemeen belang van het vraagstuk als motief voor participatie. Gustafson & Hertting (2017, pp. 538, 543) observeren bij sommige participanten “self-interest motives”. Hier scharen zij echter een breed scala aan persoonlijke belangen onder dat verder gaat dan de impact van de overheidsplannen op iemands persoonlijke situatie. Een ander perspectief bieden Box (1998) en Vigoda (2002) door de waarneming van een type participant als waakhond, die alleen betrokken raakt bij zaken die hem/haar persoonlijk aangaan. De empirie sluit het best aan bij Pestoff's onderscheid en suggereert dat *personal salience* voornamelijk op het niveau meedenken een rol speelt, terwijl *social salience* meer van toepassing is op de niveaus meebepalen en zelforganisatie.

Eveneens is de houding van participanten richting de overheid onderbelicht in de literatuur. Uit de resultaten blijkt namelijk dat frustratie over het huidige gemeentelijke beleid bij de casus Stichting WIJD een grote rol speelt in de motivatie van burgers om betrokken te raken. Een nieuwe blik op de literatuur bevestigt dat sommige burgers die zichzelf georganiseerd hebben in een bewonersinitiatief een negatieve of gefrustreerde houding hebben richting de verantwoordelijke overheid, vaak geworteld in de traagheid van het besluitvormingsproces of de communicatie (Verhoeven & Tonkens, 2011). Dit sluit aan bij de ervaring van de respondenten van Stichting WIJD, maar beantwoordt niet de vraag in hoeverre de houding richting de overheid ofwel *a priori*, voorafgaand aan het proces, zoals in de casus WIJD, een motivatie is om te participeren ofwel, zoals in het onderzoek van Verhoeven & Tonkens (2011), een gevolg is van de samenwerking gedurende het participatieproces. Goldfinch et al. (2009) vinden in de Australische context wel een positief verband tussen wantrouwen in de overheid en deelname aan participatieprocessen, maar geven evenmin een causale relatie. Studies naar de houding richting de overheid als motief om te participeren lijken dus nog te ontbreken.

Hoewel uit de resultaten blijkt dat deelname aan burgerinitiatieven meer tijd kost dan meedoen met inspraakavonden, lijkt de afweging om tijd te besteden aan participatie vooral te resulteren uit tal van onderliggende factoren om te willen en kunnen participeren. Deze bevinding is conform de observatie van Van Eijk & Steen (2016) dat de tijd die burgers besteden aan participatie afhankelijk is van hun perceptie van de urgentie en het belang van het vraagstuk in kwestie.

5.1.2 Methodologische tekortkomingen

Casuselectie

In de literatuur worden de verschillende niveaus van participatie gepresenteerd als redelijk afgebakend. De praktijk blijkt echter weerbarstiger. In het zoeken naar casuïstiek viel op dat de verschillende niveaus van participatie zich niet laten begrenzen, maar eerder te ordenen zijn op een continuüm van weinig tot veel inspraak.⁸ Deze discrepantie tussen theorie en praktijk leidde tot

---

⁸ Deze ordening zou overigens uitgebreid kunnen worden door dit continuüm als horizontale as aan te vullen met een verticale as waarop het meer dichotome onderscheid tussen initiatief vanuit de overheid of vanuit burgers geschetst is.

uitdagingen bij de casusselectie. Het niveau van participatie was een criterium waarop de casussen van elkaar moesten verschillen, maar in de praktijk bleek het lastig om drie casussen op verschillende niveaus van participatie te vinden. Zowel voor dit onderzoek in het bijzonder als voor toekomstig wetenschappelijk casuonderzoek naar participatie in het algemeen, roept dit methodologische vragen op ten aanzien van drie verschillende kwesties.

In de eerste plaats overlappen twee casussen in dit onderzoek elkaar gedeeltelijk. Zowel bij het Singelpark als bij Stichting WIJD was er sprake van een bewonersinitiatief ondergebracht in een stichting met bestuursleden. Ten tweede was er binnen deze casussen ook geen sprake van een eenduidig niveau van participatie. Bij het Singelpark was een duidelijk onderscheid te maken tussen de bestuurders van de stichting en de vrijwilligers die het groenbeheer voor de stichting uitvoeren. Daarnaast bestond er echter ook een laag van vrijwilligerscoördinatoren die zich op snijvlak tussen bestuur en uitvoering begeven. Bovendien kan ook het argument gemaakt worden, eveneens voor Stichting WIJD, dat er ook een verschil in niveau van participatie bestaat tussen een initiatiefnemer en een bestuurs- of werkgroep lid, die op een later moment gevraagd of betrokken geraakt is. Een derde kwestie die een rol speelt, is de tijdsdimensie. Stichting WIJD is bijvoorbeeld een bewonersinitiatief die het beheer van het desbetreffende gebied zelf in handen wil nemen. Om de mogelijkheden daartoe te onderzoeken is nu een meerjarig traject met de gemeente Deventer opgestart. Nu is het dus zo dat Stichting WIJD vooral nog mag meepraten met de gemeente Deventer, terwijl Stichting WIJD in de toekomst wellicht het beheer op zich heeft genomen. Dit voegt ook nog een tijdsdimensie toe aan het niveau van participatie en dit blijkt dus geen statisch concept te zijn. Een kanttekening kan daarom ook geplaatst worden bij de formulering van de verwachtingen in dit onderzoek, vooral de verwoording ‘op een hoger niveau te participeren’, waarbij een heldere en lineaire rangschikking van verschillende niveaus van participatie werd verondersteld.

Ook de aspecten waarop de casussen moeten overeenkomen, namelijk schaal en domein, zijn in de praktijk complex. Het schaalniveau is niet volledig gelijk voor de drie casussen. De casus Meanderende Maas neigt iets meer naar het schaalniveau regionaal, in tegenstelling tot de andere twee casussen, die zich op gemeenteniveau afspelen. Wel is het zo dat deze casus zich voornamelijk afspeelt binnen de gemeente Oss en om deze tekortkoming te minimaliseren zijn uitsluitend burgers uit deze gemeente geïnterviewd. Daarnaast wonen respondenten van de casus Meanderende Maas in dorpen, terwijl het Singelpark zich uitstrekt over de stad Leiden en Stichting WIJD geconcentreerd is in één wijk in Deventer. Dit verschil kan gevolgen hebben voor het sociaal kapitaal van deelnemers in de verschillende casussen en bemoeilijkt de vergelijking ervan. De lokale context heeft namelijk invloed op het sociaal kapitaal van respondenten. Ook zorgt de keuze voor het lokale schaalniveau ervoor dat de binding met de leefomgeving en het contact of netwerk met buurtgenoten mogelijk een grotere rol speelt dan bij participatieprocessen op provinciaal of nationaal niveau.

Ook de keuze voor het domein ruimtelijke inrichting en groenblauwe omgeving heeft consequenties. Bij dit domein staat de fysieke leefomgeving centraal, wat een vertekend beeld kan opleveren voor de motivaties van de respondenten om hun leefomgeving te verbeteren ten opzichte van die van participanten in processen in een ander domein, waar deze factor mogelijk minder van belang is. Eveneens heeft deze domeinkeuze gevolgen voor economisch kapitaal. Het is waarschijnlijk dat deze factor een grotere rol speelt in participatieprocessen als onderdeel van de energietransitie,

waarbij burgers bijvoorbeeld moeten investeren in het isoleren van hun huis of het aanschaffen van een warmtepomp. In dergelijke participatieprocessen is de beschikking over financiële middelen een belangrijkere factor om te verklaren waarom burgers kunnen participeren dan in dit domein. Vervolgonderzoek op een ander schaalniveau of domein kan daarom voor deze factoren tot andere resultaten leiden en een completer beeld geven.

Respondentenselectie

In tegenstelling tot de casuselectie zijn binnen elke casus de respondenten geselecteerd op de afhankelijke variabele, namelijk deelname aan het participatieproces. Deze methodologische keuze had naast voordelen ook een nadeel; het maakt de vergelijking met niet-participerende burgers in elke casus onmogelijk en bemoeilijkt daarmee een algemenere duiding van de empirie. Dit onderzoek geeft namelijk geen inzicht in de verschillen tussen participerende en niet-participerende burgers en de relevantie van de factoren om deze verschillen te verklaren. Zo is het niet vast te stellen of andere, niet-participerende burgers in de casussen bijvoorbeeld ook een wil hebben om de leefomgeving te verbeteren, maar om andere redenen niet willen of kunnen participeren. Door het betrekken van deze groep respondenten in vervolgonderzoek zou beter geanalyseerd kunnen worden waarom op elk niveau van participatie sommige burgers wel en andere burgers niet willen of kunnen participeren en welke factoren daadwerkelijk de doorslag geven voor burgers om actief te worden.

Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat het includeren van niet-participerende burgers tevens nieuwe methodologische kwesties oproept; hoeveel en welke niet-participerende burgers worden per casus geselecteerd en op basis van welke kenmerken (bijv. leeftijd). Ook is het dan de vraag hoe de populatie wordt afgebakend, waarvan een steekproef genomen wordt; zijn bijvoorbeeld bij de casus Singelpark alle inwoners van de stad Leiden onderdeel van de relevante populatie?

Tot slot zijn er alleen in de casus Singelpark respondenten actief in een uitvoerende taak. Daarom is het mogelijk dat de geanalyseerde verschillen tussen deze uitvoerende groep en de andere drie vormen van participatie slechts een gevolg zijn van de respondentenselectie.

Variabelen en dataverzameling

Er is in dit onderzoek voor gekozen om te focussen op twee dimensies van *empowerment*, kunnen en willen, en de derde, mogen, buiten beschouwing te laten. Hoewel een deel van deze dimensie correleert met het niveau van participatie, hadden andere aspecten een interessante aanvulling kunnen zijn om de verschillen in *empowerment* tussen niveaus te verklaren. Zo kwam in de interviews al naar voren dat sommige respondenten expliciet gevraagd waren om deel te nemen. Aangezien dit niet het onderwerp van studie was, is dit niet bij de analyse besproken, maar het suggereert wel dat het betrekken van de dimensie mogen in vervolgonderzoek de conclusies over *empowerment* completer kan maken.

Een andere tekortkoming wat betreft de variabelen is het feit dat sociaal motief en sociaal kapitaal overlap vertoonde. De contacten of het netwerk van een burger (sociaal kapitaal) hangen hoogstwaarschijnlijk samen met de wil van een burger om sociale contacten op te doen of diens gemeenschapsgevoel (sociaal motief). Dit illustreert de verwevenheid van kunnen en mogen en roept de vraag op of een afzonderlijke benadering van deze twee dimensies wel mogelijk is.

De laatste methodologische tekortkoming betreft de methode van dataverzameling. Er waren namelijk op basis van de interviews onvoldoende resultaten met betrekking tot het economisch

kapitaal van respondenten om hier uitspraken over te kunnen doen. De oorzaak hiervan is wellicht dat mensen gedurende een interview minder geneigd zijn om openlijk over hun financiële situatie en de invloed daarvan op hun deelname te spreken dan bij andere vormen van dataverzameling, zoals een anonieme enquête.

5.1.3 Implicaties

Theorie

De *empowerment* van participerende burgers lijkt niet heel sterk te verschillen per niveau van participatie, maar komt hoofdzakelijk overeen op elk niveau. Er is daarom geen noodzaak om het model grondig aan te passen aan verschillende participatievormen, aangezien het vooral om details gaat. Deze details kunnen het model echter wel verrijken en zouden daarom als zodanig erin verwerkt moeten worden. Daarnaast toont dit onderzoek de verstrengdheid van de dimensies willen en kunnen en vraagt om een integrale benadering van de twee, in plaats van ze als twee aparte dimensies te beschouwen die ieder afzonderlijk de *empowerment* van burgers beïnvloeden.

Bovendien toont deze scriptie dat verschillende niveaus van participatie in de praktijk lastig te onderscheiden zijn, wat casuïsonderzoek naar dit fenomeen bemoeilijkt. De in §5.1.2 gepresenteerde overwegingen ten aanzien van participatievormen zijn daarom relevant voor onderzoekers om in ogenschouw te nemen bij het zoeken naar casuïstiek waar het niveau van participatie van belang is. Voor vervolgonderzoek kan het daarbij helpen om te focussen op de specifieke taak die participanten uitvoeren binnen het participatieproces in plaats van de casus als geheel als te beschouwen één, vastgesteld en statisch niveau van participatie. Bovendien suggereert de tijdsdimensie waaraan het participatieniveau van een casus aan onderhevig is, dat casuïsonderzoek naar participatieniveaus zich meer leent voor een longitudinale studie.

Praktijk

Een bestuurslid van Stichting Vrienden van het Singelpark benoemde dat het in de anonimiteit van de stad lastig is om groenbeheervrijwilligers te vinden. De resultaten bieden daar een verklaring voor; deze groep participanten beschikt over relatief weinig sociaal kapitaal. Tegelijkertijd is dit wel een groep die graag sociale contacten wil opdoen en het werk buiten leuk vindt. Bij het werven van uitvoeringsvrijwilligers zijn dit daarom twee aspecten waar dergelijke stichtingen op kunnen inzetten, in plaats van te zoeken in bestaande netwerken en contacten.

Daarnaast bleek uit de resultaten dat meedenkers weinig ervaring hebben met participatie, terwijl initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden veel en negatieve ervaring hebben met participatie. Dit suggereert dat inspraakavonden voornamelijk bezocht worden door relatief onervaren participanten, terwijl actieve burgers na enkele deelnames aan inspraakavonden gedesillusioneerd afhaken om vervolgens vooral nog te participeren in burgerinitiatieven. Deze veronderstelling plaatst vraagtekens bij hoe overheden inspraakavonden organiseren en hoe ze vervolgens ervaren worden door burgers. Als overheden burgers duurzaam willen betrekken bij inspraakavonden, kan het nuttig zijn om na te denken over een andere inrichting ervan.

5.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek was onderdeel van een afstudeerstage bij het KKP en had onder andere als doel om het *empowerment framework*, dat het KKP aan het ontwikkelen is, verder uit te breiden en te

verdiepen. Tot slot worden er daarom in deze paragraaf enkele aanbevelingen gepresenteerd hoe het KKP de resultaten en conclusies uit dit onderzoek kan verwerken in toekomstig onderzoek en ontwikkeling van het *empowerment* model.

1. Onderzoek hoe de factoren om te willen en kunnen participeren zich onderling tot elkaar verhouden en elkaar beïnvloeden.

Verschillende factoren lijken op basis van dit onderzoek met elkaar samen te hangen of elkaar te beïnvloeden. Een voorbeeld hiervan is de verwevenheid van cultureel kapitaal (kunnen) en *internal efficacy* (willen). Dit geldt eveneens voor sociaal kapitaal (kunnen) en sociaal motief (willen). Nader onderzoek naar deze onderlinge causale relaties geeft meer inzicht welke indirecte effecten een factor op iemands *empowerment* heeft, bijvoorbeeld hoe cultureel kapitaal niet alleen direct, maar ook indirect tot *empowerment* leidt, omdat het ook de *internal efficacy* beïnvloedt. Een dergelijke analyse zou tevens kunnen helpen om economisch kapitaal en tijd beter te begrijpen. Mogelijkerwijs beïnvloedt economisch kapitaal andere factoren om te kunnen of te willen participeren. En andersom, wellicht is de tijd die iemand in participatie kan steken een gevolg van andere factoren, zoals onderliggende waarden, motieven en middelen.

2. Maak in het *empowerment* model een onderscheid tussen een persoonlijk en een algemeen belang en het verschil in aanwezigheid per participatieniveau.

Dit zou in het *empowerment* model onder impact of zingeving geschaard kunnen worden. Bovendien lijkt het te verschillen per niveau. Voor veel meedenkers is een persoonlijk belang een hoeksteen van hun motivatie, terwijl voor initiatiefnemers en bestuursleden een algemeen probleem in de leefomgeving de grondslag vormt voor hun wens om te participeren. Dit onderscheid is echter niet zwart-wit. Meedenkers willen ook bijdragen aan een algemeen belang en voor initiatiefnemers en bestuursleden heeft een algemeen probleem vaak ook invloed op de persoonlijke sfeer. Nader onderzoek naar deze verhouding tussen persoonlijk en algemeen belang in de motivatie van participanten per niveau kan dit verhelderen.

3. Onderzoek de plek die de houding richting de overheid inneemt binnen de redenen waarom burgers willen participeren in het *empowerment* model.

De resultaten suggereren dat de houding van burgers richting de overheid een rol zou kunnen spelen in hun motivatie om te participeren. Verder onderzoek naar deze factor kan het *empowerment* model verrijken. De argumentatie kan namelijk twee kanten op. Enerzijds zou het argument gemaakt kunnen worden dat burgers willen participeren, omdat ze veel vertrouwen hebben in de overheid en daarmee ook in samenwerking met de overheid. Dit schuurt tegen *external efficacy* aan. Anderzijds is het mogelijk dat burgers weinig vertrouwen hebben in het beleid van de overheid en daarom zich ermee willen bemoeien, zoals inductie op basis van de Stichting WIJD uitwees, waar frustratie met gemeentelijk beleid een motief vormde om een bewonersinitiatief op te starten. Nader onderzoek zou deze stellingen kunnen toetsen.

4. Onderzoek het effect van eerdere ervaringen van burgers met participatie op hun motivatie om in de toekomst te participeren.

Deze ervaringen lijken op basis van de resultaten te verschillen per niveau van participatie. Waar meedenkers en uitvoerders weinig ervaring hebben met participatie, hebben initiatiefnemers en bestuurs- en werkgroepleden juist vele, negatieve ervaringen opgedaan met inspraakavonden. Dit suggereert dat burgers die weinig tot geen ervaring met participatie hebben, openstaan voor deelname aan inspraakavonden, terwijl men ná enkele deelnames gedesillusioneerd raakt met participatie op overheidsinitiatief. Of deze veronderstelling juist is, zou gericht vervolgonderzoek kunnen uitwijzen.

Bibliografie

- Aanhaanen, M. (2017). *Doel van het Singelpark*. Bezocht op 21 april 2022 via <https://www.singelpark.nl/singel/doel/doel-van-het-singelpark/>
- Adamson, D., & Bromiley, R. (2013). Community Empowerment: Learning from Practice in Community Regeneration. *International Journal of Public Sector Management*, 26(3), 190–202. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-08-2011-0105>
- Agger, A. (2012). Towards Tailor-Made Participation: How to Involve Different Types of Citizens in Participatory Governance. *The Town Planning Review*, 83(1), 29–45. <https://doi.org/10.3828/tpr.2012.2>
- Aladalah, M., Cheung, Y., & Lee, V. (2015). Enabling Citizen Participation in Gov. 2.0: An Empowerment Perspective. *The Electronic Journal of E-Government*, 13(2), 77–93. <https://academic-publishing.org/index.php/ejeg/article/download/618/581/614>
- Alford, J. (2002). Why do Public-Sector Clients Coproduce? Toward a Contingency Theory. *Administration & Society*, 34(1), 32–56. <https://doi.org/10.1177/0095399702034001004>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>
- Aulich, C. (2009). From Citizen Participation to Participatory Governance in Australian Local Government. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 2, 44–60. <https://doi.org/10.3316/informit.029581916393484>
- Avelino, F. (2009). Empowerment and the Challenge of Applying Transition Management to Ongoing Projects. *Policy Sciences*, 42(4), 369–390. <https://doi.org/10.1007/s11077-009-9102-6>
- Avelino, F., Dumitru, A., Cipolla, C., Kunze, I., & Wittmayer, J. (2020). Translocal Empowerment in Transformative Social Innovation Networks. *European Planning Studies*, 28(5), 955–977. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1578339>
- Avelino, F., & Rotmans, J. (2011). A Dynamic Conceptualization of Power for Sustainability Research. *Journal of Cleaner Production*, 19(8), 796–804. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2010.11.012>
- Babbie, E. (2007). *The Practice of Social Research* (11th ed.). Belmont: Thomson Wadsworth.
- Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M., & Klok, P. J. (2012). Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role. *Local Government Studies*, 38(4), 395–414. <https://doi.org/10.1080/03003930.2012.698240>
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action : a social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

- Beers, P., Oxenaar, S., & Notermans, I. (2019). *Burgers, overheden en de transitie naar aardgasvrije wijken. Monitoring en wetenschappelijke inzichten over burger- en overheidsparticipatie*. <https://drift.eur.nl/app/uploads/2020/07/DRIFT-2019-OFL-Rapport-Burgers-overheden-en-de-transitie-naar-aardgasvrije-wijken.pdf>
- Boje, T. P. (2021). *Civility and Participatory Democracy: The Importance of Civil Society and Active Citizenship*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.4337/9781789907773>
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–260). Westport: Greenwood Press.
- Bovaird, T., & Loeffler, E. (2016). What has Co-production Ever Done for Interactive Governance? In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Box, R. (1998). *Citizen Governance: Leading American Communities into the 21st Century*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Brandsen, T. (2016). Governments and Self-organization: A Hedgehog's Dilemma. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Breukers, S., Agterbosch, S., & Mourik, R. (2020). De energietransitie: wie kunnen, willen en mogen er meedoen? *Beleid en Maatschappij*, 47(4), 359–382. <https://doi.org/10.5553/benm/138900692020047004001>
- Bruns, B. (2003). Water Tenure Reform: Developing an Extended Ladder of Participation. *Politics of the Commons: Articulating Development and Strengthening Local Practices. RCSD Conference*. <https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/453/bruns-ladder.pdf>
- Callahan, K. (2007). Citizen Participation: Models and Methods. *International Journal of Public Administration*, 30(11), 1179–1196. <https://doi.org/10.1080/01900690701225366>
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1988). The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice. *The Academy of Management Review*, 13(3), 471–482. <https://www.jstor.org/stable/258093?seq=1&cid=pdf->
- Craig, S. C., & Maggiotto, M. A. (1982). Measuring Political Efficacy. *Political Methodology*, 8(3), 85–109. <https://www.jstor.org/stable/25791157>
- Craig, S. C., Niemi, R. G., & Silver, G. E. (1990). Political Efficacy and Trust: A Report on the NES Pilot Study Items. *Political Behavior*, 12(3), 289–314. <https://www.jstor.org/stable/586303>

- de Wit, F., & Nagtegaal, R. (2014). *Singelpark Leiden. Leidraad participatie*. Bezocht op 16 mei 2022 via <https://gemeente.leiden.nl/bestanden/projecten/singelpark/singelpark-participatieleidraad.pdf>
- Dente, B., Bobbio, L., & Spada, A. (2005). Government or Governance of Urban Innovation? *disP - The Planning Review*, 41(162), 41–52. <https://doi.org/10.1080/02513625.2005.10556931>
- Denters, B. (2016). Community Self-organization: Potentials and Pitfalls. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Denters, B., Bakker, J., Oude Vrielink, M., & Boogers, M. (2013). *Burgerinitiatieven in Overijssel. Een inventarisatie*. [https://www.utwente.nl/en/bms/pa/staff/denters/Publications/old/2013/2013%20burgerinitiatieven in overijssel rapport final.pdf](https://www.utwente.nl/en/bms/pa/staff/denters/Publications/old/2013/2013%20burgerinitiatieven%20in%20overijssel%20rapport%20final.pdf)
- Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I., & Bakker, J. (2013). *Burgers maken hun buurt*. [https://www.platform31.nl/uploads/attachment_data/file/41/Publicatie Burgers maken hun buurt.pdf](https://www.platform31.nl/uploads/attachment_data/file/41/Publicatie_Burgers_maken_hun_buurt.pdf)
- Dewey, J. (1970). *The Public and its Problems*. Chicago: Swallow Press.
- Durman, P. (2020). Participation in Public Administration Revisited: Delimiting, Categorizing and Evaluating Administrative Participation. *Croatian and Comparative Public Administration*, 20(1), 79–120. <https://doi.org/10.31297/HKJU.20.1.4>
- Edelenbos, J. (2019). Citizen Initiatives in Water Governance in the Netherlands: Reflection and Implication to Asian Cases. In K. Otsuka (Ed.), *Interactive Approaches to Water Governance in Asia* (pp. 29–53). Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-2399-7_2
- Edelenbos, J., & Monnikhof, R. (Eds.). (2001). *Lokale interactieve beleidsvorming. Een vergelijkend onderzoek naar de consequenties van interactieve beleidsvorming voor het functioneren van de lokale democratie*. Amsterdam: Lemma.
- Ekman, J., & Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22(3), 283–300. <https://doi.org/10.2478/s13374-012-0024-1>
- Engbersen, G., van Bochove, M., de Boom, J., Bussemaker, J., el Farisi, B., Krouwel, A., van Lindert, J., Rusinovic, K., Snel, E., van Heck, L., van der Veen, H., & van Wensveen, P. (2021). *De laag-vertrouwensamenleving. De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland. Vijfde meting*. [https://www.impactcorona.nl/wp-content/uploads/2021/11/Def_-1-november rapport laag-vertrouwensamenleving def83.pdf](https://www.impactcorona.nl/wp-content/uploads/2021/11/Def_-1-november_rapport_laag-vertrouwensamenleving_def83.pdf)

- Foster-Fishman, P. G., Pierce, S. J., & van Egeren, L. A. (2009). Who Participates and Why: Building a Process Model of Citizen Participation. *Health Education and Behavior*, 36(3), 550–569. <https://doi.org/10.1177/1090198108317408>
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review, Special Issue*, 66–75. <https://www.jstor.org/stable/4096571>
- Gemeente Deventer. (2021). *Intentieovereenkomst WIJD. Nota B&W 2021-000337*. <https://www.deventer.nl/b-amp-w/stukken-van-b-amp-w/b-amp-w-notas-openbaar/2021/02-2021-000337-intentieovereenkomst-wijd.pdf>
- Gemeente Deventer. (2022, April 28). *Willem Waanders Werkdag 2022*. Bezocht op 2 mei 2022 via <https://www.deventer.nl/nieuwsberichten/deventer-nieuws/2022/4/28/willem-waanders-werkdag-2022>
- Goldfinch, S., Gauld, R., & Herbison, P. (2009). The Participation Divide? Political Participation, Trust in Government, and E-government in Australia and New Zealand. *Australian Journal of Public Administration*, 68(3), 333–350. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8500.2009.00643.x>
- Gustafson, P., & Hertting, N. (2017). Understanding Participatory Governance: An Analysis of Participants' Motives for Participation. *American Review of Public Administration*, 47(5), 538–549. <https://doi.org/10.1177/0275074015626298>
- Halvorsen, K. E. (2003). Assessing the Effects of Public Participation. *Public Administration Review*, 63(5), 535–543. <https://doi.org/10.1111/1540-6210.00317>
- Hardina, D. (2003). Linking Citizen Participation to Empowerment Practice: A Historical Overview. *Journal of Community Practice*, 11(4), 11–38. https://doi.org/10.1300/J125v11n04_02
- Hooghe, M. (2001). “Not for our Kind of People”: The Sour Grapes Phenomenon as a Causal Mechanism for Political Passivity. In P. Dekker & E. Uslaner (Eds.), *Social Capital and Participation in Everyday Life* (pp. 162–175). Londen: Routledge.
- Hulshof, J., de Bijl, J., Heeremans, E., Smit, T., Kalis, F., van 't Hof, M., Geenen, F., Magielsens, S., van Engen, H., van den Brand, P., de Vries, G., & Bijker, F. (2016). *MIRT Onderzoeksrapport Ravenstein-Lith*. <https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2017/06/MIRT-Rapport-Ravenstein-Lith-versie-definitief.pdf?v=3>
- Ianniello, M., Iacuzzi, S., Fedele, P., & Brusati, L. (2019). Obstacles and Solutions on the Ladder of Citizen Participation: A Systematic Review. *Public Management Review*, 21(1), 21–46. <https://doi.org/10.1080/14719037.2018.1438499>
- IAP2. (2018). *IAP2 Public Participation Spectrum*. Bezocht op 8 maart 2022 via <https://iap2.org.au/resources/spectrum/>

- King, C. S., Feltey, K. M., & O'Neill Susel, B. (1998). The Question of Participation: Toward Authentic Public Participation in Public Administration. *Public Administration Review*, 58(4), 317–326. <http://links.jstor.org/sici?sici=0033-3352%28199807%2F08%2958%3A4%3C317%3ATQOPTA%3E2.0.CO%3B2-L>
- Klijn, E. H. (2016). The Managerial Aspect of Interactive Governance. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance* (pp. 425–443). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Kok, B., & Smit, T. (2019). *Meanderende Maas; dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling Ravenstein - Lith. Participatieverslag Verkenningfase*. <https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2019/10/IV-Participatieverslag.pdf?v=3>
- Kok, B., & Smit, T. (2021). *Meanderende Maas; dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling Ravenstein - Lith. Participatieverslag Verkenningfase / Planuitwerking fase 1*. <https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2021/04/VIII-Participatieverslag.pdf?v=3>
- Krouwel, A., de Vries, O., Heck, L. van, Kutiyski, Y., & Etienne, T. (2021). *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*. https://www.impactcorona.nl/wp-content/uploads/2021/10/Institutioneelvertrouwen_KL01.pdf
- Kuipers, G. (2021). *Beschadigd vertrouwen. Vertrouwenwekkend schadebeleid na door de overheid gefaciliteerde schade*. Deventer: Wolters Kluwer.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR Framework. *Social Policy and Society*, 5(2), 281–291. <https://doi.org/10.1017/s1474746405002988>
- Luyet, V., Schlaepfer, R., Parlange, M. B., & Buttler, A. (2012). A Framework to Implement Stakeholder Participation in Environmental Projects. *Journal of Environmental Management*, 111, 213–219. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2012.06.026>
- Manzo, L. C., & Perkins, D. D. (2006). Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning. *Journal of Planning Literature*, 20(4), 335–350. <https://doi.org/10.1177/0885412205286160>
- Maters, J. (2012). *Singelpark Design Expo wegens succes verlengd*. Bezocht op 8 juni 2022 via <https://www.singelpark.nl/nieuws/5-september-2012-singelpark-design-expo-wegens-succes-verlengd/>
- Maxwell, J., & Chmiel, M. (2013). Generalization in and from Qualitative Analysis. In *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis* (pp. 540–553). Londen: SAGE Publication Ltd. <https://doi.org/https://dx.doi.org/10.4135/9781446282243>

- Meanderende Maas. (2021). *Hoe is het ontwerp voor de dijk tot stand gekomen?*
<https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2021/01/Hoe-is-het-ontwerp-voor-de-dijk-tot-stand-gekomen-januari-2021.pdf?v=3>
- Michels, A. (2012). Citizen Participation in Local Policy Making: Design and Democracy. *International Journal of Public Administration*, 35(4), 285–292.
<https://doi.org/10.1080/01900692.2012.661301>
- OFL. (2021). *Empowerment Raamwerk voor participatie. Toepassing in de context van het aardgasvrij maken van wijken.*
https://www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl/nieuws/downloads_getfilem.aspx?id=1315843
- Pestoff, V. (2012). Co-Production and Third Sector Social Services in Europe: Some Crucial Conceptual Issues. In V. Pestoff, T. Brandsen, & B. Verschuere (Eds.), *New Public Governance, the Third Sector and Co-Production* (pp. 13–34). New York: Routledge.
- Potapchuk, W. (1991). New approaches to citizen participation: Building consent. *National Civic Review*, 158–168. <https://doi.org/10.1002/ncr.4100800207>
- Reed, M. S. (2008). Stakeholder Participation for Environmental Management: A Literature Review. *Biological Conservation*, 141, 2417–2431.
<https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.07.014>
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2016). Interactive - or Counteractive - Governance? Lessons Learned about Citizen Participation and Political Leadership. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Skelcher, C., & Torfing, J. (2010). Improving democratic governance through institutional design: Civic participation and democratic ownership in Europe. *Regulation and Governance*, 4(1), 71–91. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2010.01072.x>
- Stadslab Leiden. (2022). *Singelpark*. Bezocht op 8 juni 2022 via
<https://stadslableiden.nl/project/singelpark/>
- Stichting WIJD. (2019a). *Beleidsplan. Missie en Visie* (pp. 1–16).
http://stichtingwijd.nl/images/Documenten/2019-09_Missie_en_Visie_Stichting_WIJD.pdf
- Stichting WIJD. (2019b). *Inspiratiegids*.
<https://issuu.com/muziekkoeplworpplantsoen/docs/wijd-brochure-drukwerkdeal-lossepaginas>
- Stichting WIJD. (2020). *Positie document* (pp. 1–10).
http://stichtingwijd.nl/images/Documenten/2020-03_Positie_Stichting_WIJD.pdf

- Stichting WIJD. (2021). *Persbericht 1 september 2021*. Bezocht op 28 april 2022 via <http://www.stichtingwijd.nl/index.php/nieuws>
- Thomas, K. W., & Velthouse, B. A. (1990). Cognitive Elements of Empowerment: An “Interpretive” Model of Intrinsic Task Motivation. *The Academy of Management Review*, 15(4), 666–681. <https://www.jstor.org/stable/258687?seq=1&cid=pdf->
- van Dam, R. (2016). *Bonding by Doing. The Dynamics of Self-organizing Groups of Citizens Taking Charge of their Living Environment* [Wageningen University & Research]. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.18174/388005>
- van Eijk, C., & Steen, T. (2013). Waarom burgers coproductent willen zijn. Een theoretisch model om de motivaties van coproducerende burgers te verklaren. *Bestuurskunde*, 22(4), 72–81. <https://doi.org/10.5553/bk/092733872013022003009>
- van Eijk, C., & Steen, T. (2016). Why engage in co-production of public services? Mixing theory and empirical evidence. *International Review of Administrative Sciences*, 82(1), 28–46. <https://doi.org/10.1177/0020852314566007>
- van Thiel, S. (2014). *Research in Public Administration and Public Management: An Introduction*. New York: Routledge.
- Verba, S., & Nie, N. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Verba, S., Schlozman, K., & Brady, H. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Verhoeven, I., & Tonkens, E. (2011). Bewonersinitiatieven: partnerschap tussen burgers en overheid. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 419–437. <https://hdl.handle.net/11245/1.366308>
- Vigoda, E. (2002). From Responsiveness to Collaboration: Governance, Citizens, and the Next Generation of Public Administration. *Public Administration Review*, 62(5), 527–540. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1540-6210.00235>
- Visser, V., van Popering-Verkerk, J., & van Buuren, A. (2019). *Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen Kennisbasis participatie in de fysieke leefomgeving*. <https://kennisknooppuntparticipatie.nl/aan+de+slag/documenten/1549893.aspx?t=Onderbouwd-ontwerpen-aan-participatieprocessen> / hdl.handle.net/1765/123514
- Voorberg, W. (2017). *Co-Creation and Co-Production as a Strategy for Public Service Innovation: A Study to Their Appropriateness in a Public Sector context* [Erasmus Universiteit Rotterdam]. <http://hdl.handle.net/1765/102915>
- Voorberg, W., & Bekkers, V. (2016). Interactive Governance and the Social Construction of Citizens as Co-creators. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (Eds.), *Critical Reflections on*

Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance.
Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

- Voorberg, W., Bekkers, V., & Tummers, L. (2015). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333–1357. <https://doi.org/10.1080/14719037.2014.930505>
- Voorberg, W., Jilke, S., Tummers, L., & Bekkers, V. (2018). Financial Rewards Do Not Stimulate Coproduction: Evidence from Two Experiments. *Public Administration Review*, 78(6), 864–873. <https://doi.org/10.1111/puar.12896>
- Wandersman, A., Florin, P., Friedmann, R., & Meier, R. (1987). Who Participates, Who Does Not, and Why? An Analysis of Voluntary Neighborhood Organizations in the United States and Israel. *Sociological Forum*, 2(3), 534–555. <https://www.jstor.org/stable/684673>
- Weimer, H., & Talens, L. (2018). *Meanderende Maas; dijkversterking, rivierverruiming en gebiedsontwikkeling Ravenstein - Lith. Concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau milieueffectrapportage.* <https://www.meanderendemaas.nl/wp-content/uploads/2018/10/NRD-Meanderende-Maas.pdf?v=3>
- Wille, A. (2001). Politieke participatie en representativiteit in het interactieve beleidsproces. In J. Edelenbos & R. Monnikhof (Eds.), *Lokale interactieve beleidsvorming. Een vergelijkend onderzoek naar de consequenties van interactieve beleidsvorming voor het functioneren van de lokale democratie.* Amsterdam: Lemma.
- Wouterlood, F. (2017). *Over het Beeldkwaliteitsplan.* Bezocht op 21 april 2022 via <https://www.singelpark.nl/singel/beeldkwaliteitsplan/over-het-beeldkwaliteitsplan/>
- WRR. (2012). *Vertrouwen in burgers.* Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2012/05/22/vertrouwen-in-burgers?msclkid=2daf8b35cf9311ecb073ff6021960a4a>
- Yin, R. (2003). *Case Study Research: Design and Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.
- Zimmerman, M. A., & Rappaport, J. (1988). Citizen Participation, Perceived Control, and Psychological Empowerment 1. *American Journal of Community Psychology*, 16(5). <https://doi.org/10.1007/BF00930023>

Bijlagen

Bijlage 1: Factoren binnen de dimensies kunnen en willen in het empowerment framework van het KKP en hun wetenschappelijke grondslag

	KKP <i>empowerment</i> model, zie ook OFL (2021) en Beers et al. (2019)	Avelino et al. (2020)	Avelino & Rotmans (2011)
Kunnen	Kennis / mentale middelen	-	Mental resources
	Sociaal netwerk / menselijke middelen	-	Human resources
	Kunstmatige bronnen / fysieke assets	-	Artifactual resources
	Natuurlijke bronnen	-	Natural resources
	Financiële middelen	-	Monetary resources
	Willen	Keuzevrijheid / autonomie	Autonomy
Deskundigheid / competentie		Competence	-
Gemeenschapsgevoel		Relatedness	-
Invloed / impact		Impact	-
Zingeving		Meaning	-
Veerkracht		Resilience	-

Bijlage 2: Topic list interviews

- Introductie, uitleggen onderzoek, laten ondertekenen van formulier en alvast bedanken voor deelname aan onderzoek
- Kunt u mij meer vertellen op welke manier u betrokken bent bij het proces? [openingsvraag]
- Heeft u voor dit participatieproces in het verleden deelgenomen aan een participatieproces of samenwerking met de overheid? [WVW]
- Welk belang hecht u aan participatie *an sich*? [WBL]
  - Ziet u participeren als een burgerlijke plicht? Waarom wel / niet? [WBU]
  - Heeft u het idee dat er een probleem in uw leefomgeving bestaat? Zo ja, wat is dat probleem en welke rol kan participatie daar volgens u in spelen? [WBL]
  - Ziet u verbetering van de leefomgeving als een belangrijke reden om deel te nemen aan een participatieproces? [WCG]
- Welke effecten/gevolgen/resultaten denkt u dat het participatieproces zal hebben? [WVW]
- Zou u mij meer kunnen vertellen over de mate waarin u zich onderdeel voelt van de gemeenschap of de leefomgeving waar het vraagstuk aan raakt? [WSO] [KSK]
- Welke rol speelt uw opleiding(sniveau) of inhoudelijke kennis in uw deelname/bijdrage aan het participatieproces? [KCK]
  - Welke rol speelt uw kennis over (in)formele regels rond het participatieproces? [KCK]
- Heeft u het gevoel dat u een wezenlijke bijdrage levert / kan leveren aan het participatieproces? Waarom wel / niet? [WVW] [KCK]
  - Welke rol spelen eventuele organisatorische vaardigheden of ervaring met teksten lezen/schrijven / spreken voor een groep/debatteren? [KCK]
- Welke mate van steun ondervindt u in uw omgeving voor uw deelname aan en standpunt in het participatieproces? [KSK]
  - Heeft u het gevoel dat veel mensen om u heen ook meedoen / participeren? [WSO] Kunt u wat meer vertellen of u participeren daarom ook als social wenselijk of de norm ziet?
  - In hoeverre ziet u het opdoen van sociale contacten als een reden om te participeren? [WSO]
- In welke mate heeft u persoonlijk contact met buurtbewoners en/of ambtenaren/politici over het participatieproces? [KSK]
- Welke rol speelt uw inkomen in uw deelname aan het participatieproces? [KEK]
  - Welke materialen/middelen voorzieningen heeft u nodig om te kunnen participeren? [KEK]
- Heeft u het idee dat het u veel tijd kwijt bent aan uw deelname in het participatieproces? Kunt u daar meer over vertellen? [KTD]
- Is er nog iets wat u kwijt wilt over dit onderwerp?
- Afsluiting en dankwoord

Bijlage 3: Overzicht respondenten

	Casus	Betrokken als/vanuit:	Betrokken in/bij
1	Meanderende Maas	Lid dorpsraad	Werkplaatsen
2	Meanderende Maas	Dijkbewoner	Werkplaatsen/keukentafelgesprekken
3	Meanderende Maas	Dijkbewoner	Dijktafels
4	Meanderende Maas	Lid heemkundekring	Werkplaatsen/werkgroep
5	Meanderende Maas	Dijkbewoner / lid dorpsraad	Dijktafels
6	Meanderende Maas	Dijkbewoner & ondernemer met bedrijf grenzend aan de dijk	Dijktafels/keukentafelgesprekken
7	Stichting Vrienden van het Singelpark	Bestuurslid	Bestuur stichting
8	Stichting Vrienden van het Singelpark	Vrijwilliger	Groenbeheer en -onderhoud
9	Stichting Vrienden van het Singelpark	Vrijwilliger	Groenbeheer en -onderhoud
10	Stichting Vrienden van het Singelpark	Coördinator vrijwilligers	Aansturen vrijwilligers en groenbeheer en -onderhoud
11	Stichting Vrienden van het Singelpark	Vrijwilliger	Groenbeheer en -onderhoud
12	Stichting Vrienden van het Singelpark	Bestuurslid	Bestuur stichting
13	Stichting Vrienden van het Singelpark	Initiatiefnemer	Oorspronkelijk initiatief van het park
14	Stichting WIJD	Bestuurslid en initiatiefnemer	Bestuurlijke taken en werkgroep
15	Stichting WIJD	Bestuurslid	Bestuurlijke taken en werkgroep
16	Stichting WIJD	Bestuurslid	Bestuurlijke taken
17	Stichting WIJD	Bewoner	Werkgroep
18	Stichting WIJD	Bewoner	Werkgroep

Bijlage 4: Toestemmingsformulier respondenten

Bedankt dat u meedoet aan dit afstudeeronderzoek van Tom Geukemeijer. In dit onderzoek worden redenen van burgers om te participeren en samen te werken met de overheid bestudeerd. Hiervoor worden drie casussen geanalyseerd, waarbij het niveau van participatie en de mate van inspraak van burgers verschillend is. Hiervoor worden verschillende interviews met betrokken burgers afgenomen.

Voor eventuele vragen in de periode na het interview kunt u altijd een e-mail sturen naar tom.geukemeijer@minienw.nl of 499807tg@eur.nl

Met ondertekening van dit formulier verklaar de geïnterviewde:

- Kennis te hebben genomen van het onderzoek en doel van de studie
- Akkoord te gaan met het gebruik in de scriptie van citaten en bevindingen uit dit interview
- Het recht te behouden gedane uitspraken vóór 15 juni 2022 in te kunnen trekken of te wijzigen
- Uitsluitend alleen geanonimiseerd in de scriptie opgenomen te worden
- Dat dit interview opgenomen wordt en het transcript ervan alleen ingezien wordt door de onderzoeker en eventueel, indien nodig, door scriptie- of stagebegeleider
- Kennis te hebben genomen van het feit dat de geïnterviewde binnen twee weken na het interview een kopie van het transcript ontvangt
- Kennis te hebben genomen van het feit dat zowel de opname als het transcript van het interview zo spoedig mogelijk verwijderd worden na validatie van het scriptiecijfer

Naam:

Datum:

Handtekening: